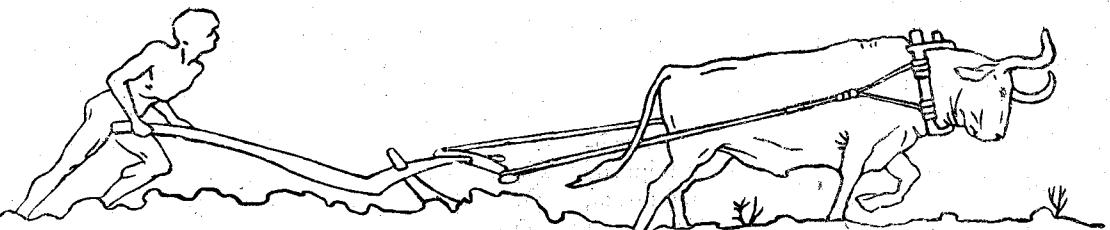

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΕΚΤΕΙΝ Ε. ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔΑ

ΕΤΟΣ ΙΑ' 31 ΙΑ-
ΝΟΥΑΡΙΟΥ 1911

ΤΟ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ο Άλεξανδρος Παπαδιαμάντης ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Σκιάθον. Ἀλλὰ καὶ δύο παιδὸν ἔζησεν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰμιποροῦμεν νὰ εἴπωμεν διτὶ ἔζησεν εἰς τὴν «πατρίδα». Δὲν εἶχεν ἀλλάξῃ σχεδὸν καμμίαν ἀπὸ τὰς ἀφελεῖς συνηθείας του καὶ προπάντων δὲν εἶχεν ἀλλάξῃ τὴν διάσποντας του. Ἐφοροῦσε πτωχικὰ καὶ παρημελημένα ρούχα, — εἶνε γνωστὸν τὸ ἀνέκδοτόν του μὲ τὸν Συγγρόν, ὃ δοποῖς τὸν ἔξελαβε κάποτε διὰ ζητιῶν, — κατοικοῦσεν εἰς γραφικὰ πτωχόσπιτα, ἐκκλησιαζέτο εἰς ἀποκεντρώους ρομαντικοὺς ναΐσκους, ὅπου ἔξετέλει καὶ χρέον ψάλτον, συνανεστρέφετο κατὰ προτίμησιν ταπεινοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, ἔτρωγε μαζί των εἰς μαγέρικα ἢ ταβέρνας, ὥρα ἔκρατοῦσε πιστῶς δῆλας τὰς νηστείας τοῦ χρόνου. Ἡτο καὶ μέσα εἰς τὴν πρωτεύουσαν δὲ παραχιώτης, δη νησιώτης, δη λαϊκός, δη ἀπλοῦς, δη ἀπέριτος καὶ ἀνεπιτήδευτος. Ἡ ταπεινή του ζωή, ἢ μασνήθης καὶ διὰ πιστῶν ἀκόμη ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, δὲν εἶχεν αἴτιον τὴν πτωχείαν του δοσον τὴν δρεξιν του. Παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην νὰ προσέξῃ ἴδιαιτέρως εἰς αὐτὴν τὴν λεπτομέρειαν. Διότι εἶνε ἐκ τῶν κυριωτέρων ποὺ θὰ μᾶς διδηγήσουν εἰς τὴν ἔξηγησιν τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ μεγαλείου του. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ, κατὰ τὴν δόπιαν δη Παπαδιαμάντης, ἐργαζόμενος εἰς τὰς Ἀθήνας, — ὡς μεταφραστής κυρίως ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ εἰς ἑρμερίδας, — ἐκέρδιεν ἀρκετά, ὥστε νὰ ξῆ, ἀνήθελεν, ἀνθρωπιάτερα. Καὶ ἀν ἔβλεπε πραγματικῶς ἀνθρωπισμὸν εἰς τὰ ψηλὰ γυαλιστερὰ φωκόλα καὶ τὰ λοιπὰ «φράγκικα» ποὺ ἐφοροῦσαν συναδέλφοι του δχι βέβαια πλουσιώτεροι, διν ἔβλεπε πρόσδοπον καὶ βελτίωσιν εἰς ἔνα φαντακτερώτερον τρόπον ζωῆς, ποὺ ἐπεδίωκαν μὲ κάθε θυσίαν οἱ ἄλλοι, ἔννοια σας καὶ θὰ εἶχεν διληγούσιν τὴν δύναμιν νὰ τὸν ἐπιδιώξῃ καὶ αὐτός.

Δὲν τὸ ἔκαμεν δύμως ποτέ. Οὔτε εἰς τὴν νεότητά του, ὅταν, διὰ κάμπιοσα τουλάχιστὸν χρόνια, θὰ ἥμποροῦσε νὰ ἔξασφαλίσῃ μίαν «κεκτημένην ταχύτητα». Ἐμεινε πάντοτε δὲ ίδιος. Ο Παπαδιαμάντης δ Σκιαθίτης. Σκιαθίτης καὶ μέσα εἰς τὰς Ἀθήνας, προτιμῶν ἀπ' ὅλα δύσα ἥμποροῦσε νὰ τῷ πρόσφρέρῃ μία πρωτεύουσα, τόσον γρήγορα πολιτιζομένη, ἔξευρωπατζομένη, ἐκείνα ποὺ τῷ ὑπενθύμιζαν περισσότερον τὴν ἀγαπημένην του μικρὰν πατρίδα. Ἐζησε μὲ τὸ δύνειδόν της, μὲ τὴν γάλανόλευκην δύπτασίαν της, καὶ ἔμεινε πιστὸς εἰς δὲ τοῦ εἶχεν ἐμφυτευθῆ παιδιόθεν. Καὶ μὲ αὐτὰ ἔγραψεν, ἀποκλειστικῶς μὲ αὐτά. Ἡ περιβολή του, ἡ μορφή του, οἱ τρόποι του, αἱ ἔξεις του, ἔλεγαν τὸ πρῶτον. Τὰ θαυμάσια διηγήματά του λέγουν τὸ δεύτερον. Εἶνε δὲν ἀνθρωπός, δη δοποῖς δὲν ἔγεντισε ποτέ, δη δοποῖς ἔμεινεν ἀληθινὸς εἰς δῆλην του τὴν ζωήν. Καὶ εἶνε δη συγγραφεύς, δη δοποῖς δὲν ἔμιμηθη ποτέ, δὲν ἐπρόσποιήθη ποτέ, δὲν ἐκιβδηλοποίησε ποτέ, ἀλλ' ἔκοψεν δλόχυσα νομίσματα ἀπὸ τὸ μεταλειόν της ψυχῆς του, τῆς ἀγγῆς καὶ ἀδιαφρόσου. Διὰ τοῦτο τὸ ἔργον του εἶνε τόσον ἀληθινόν, τόσον σύμφωνον μὲ τὸν ἀνθρωπόν, τόσον εἰλικρινές, τόσον αὐθόρμητον, δοσον ἀναμφιβόλως κανενὸς ἀλλού συγχρόνου συγγραφέως. Τὰ διηγήματά του δομοίαζουν πλέον μὲ φυσικὰ φαινόμενα. Θὰ ἔλεγες, δὲ τὰ ἔκαμεν ἢ τὰ ἔστολισε μόνη της ἢ φύσις. Ὁπως ἔκαμε τὸ πάγκαλον βουνόν, τὸ δόπιον στολίζει κάθε βράδυ μὲ μενεχέδες ἀπὸ φῶς. Ἡ δπως ἔκαμε τὸ χρυσοποράσιον λειβάδι τῆς ἀνοίξεως, τὸ κεντημένον μὲ μαργαρίτες καὶ παπαρούνες. Καμμία προσάθεια, σύντε ζήνος ἐπιτηδεύσεως, καὶ ἀκόμη οὔτε ζήνος κόπου. Εἶνε ἀδύνατον, διαβάζων διήγημα του Παπαδιαμάντη, νὰ φαντασθῆς, δὲτι ἔνας ἀνθρωπός ἐκάθησεν ἐμπρόδεις εἰς τὸ τραπέζι

Ἡ ψυχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη, ὁ ὄποιος καὶ
κατ’ ἐπίφασιν καὶ κατὰ βάθος ἔμεινεν ἀπρόσ-
βλητος ἀπὸ κάθε πειρασμὸν τοῦ νέου μας πολι-
τισμῶν, ἀπὸ κάθε ἔσιτσμόν, εἶνε καθαυτὸς ἡ ὁρ-
μέնη λαϊκὴ ψυχή. Ἡ ψυχή, τὴν ὄποιαν οἱ
περισσότεροι ἀπὸ ἡμᾶς, τοὺς «πολιτισμένους»,
ἄν δχι ὅλοι, τὴν ἔχομεν κορυμμένην εἰς τὰ βαθύ-
τερα τῆς ὑπάρχεως μας. Ἡ διάθεσις λοιπόν, τὴν
ὄποιαν ἀκόπως διετήρησεν εἰς δλην του τὴν ζωὴν
ὁ Παπαδιαμάντης, καὶ τὴν ὄποιαν, ὡς γνήσιος
συγγραφεύς, — εἴπαμεν πόσουν γνήσιος, — μετα-
βιβάζει ἀσυναισθήτως εἰς ὅλα τον τὰ διηγή-
ματα, ἀφυπνίζει καὶ εἰς τὸν Ἑλληνα ἀναγνώ-
στην, οἰαςδήποτε τάξεως καὶ μօρφωσεως, οἰας-
δήποτε ζωῆς ψευδοῦς καὶ προσποιημένης, μίαν
διάθεσιν ὄμοιάν, ἡ ὄποια εἶνε ἡ ἀγνοτέρα, ἡ
εἰλικρινεστέρα του. Εἰμι ποροῦμεν νὰ εἴπωμεν
καὶ ἡ προσφιλεστέρα του, διότι ἀνταποκρίνε-
ται πρὸς τὰ βαθύτερα τοῦ ἔγώ του, ἐκεῖ
ὅπου ἡ κληρονομικότης, αἱ παραδόσεις τῆς
φυλῆς, αἱ ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας,
ἀποτελοῦν τὰ ἀγαθὰ τῶν ἀγίων, τὸ ἀπόκρυ-
φον ἀγιαστήριον τῆς ψυχῆς. Οὕτω τὰ διη-
γήματα τοῦ Παπαδιαμάντη, αἱ περιγραφαὶ αὐταὶ
τῆς ὥραιας φύσεως, τῆς ἔξοχῆς καὶ τῆς θαλάσ-
σης, τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀπλῶν
ἡθῶν καὶ ἔθιμων μιᾶς μικρᾶς νήσου τοῦ Αί-
γαίου, μὲ τὴν διάθεσιν, ἡ ὄποια διαχύνεται ἀπὸ
αὐτά, εὑρίσκουν τὴν ζωηροτέραν ἀνταπόκρισιν.
Ἀντιθέτως πρὸς ἄλλους συγγραφεῖς, ξένους καὶ

δποιοι εἰς μάτην ζητοῦν τὴν ἥχῳ αὐτήν, τὴν ἀναγκαίαν διὰ τήν, οὕτως εἰπεῖν, πινευματικήν «συνουσίαν», ὁ Παπαδιαμάντης συνεννοεῖται τελείως μὲ τὸν ἀναγνώστην του καὶ ἀπολαμβάνουν μαζὶ μυστικῶς. Είνε ἡ ἥδονὴ τῆς ἀνωτέρας ζωῆς λειτουργίας, τὴν ὅποιαν ἐπιδιώκουν σταθερῶς συγγραφεῖς καὶ ἀναγνῶσται ἐπικρινωνύντες. Μία ἥδονί, ἡ ὅποια ἔχει ἀμοιβαίαν τὴν

παδιαμάντης,— ἀλλ᾽ ισως δὲν θὰ ἐνθουσιάζοντο τόσον πολύ. Διὰ τοὺς Ἐλληνας ὅμως, οἱ δποὶοι ἔως τότε δὲν ἔβλεπαν σχεδὸν παρὰ ιψιήσεις ἢ ἀδυναμίας, ἥτο κατί ἄλλο. Ἀναντίορητον, ὅτι πρώτην φρονάν εἰς τὸ ἀνακαινιζόμενον Ἐθνος ἐνεφανίζετο διηγηματογράφος τόσον γνησίως Ἐθνικός. Τὸ ἀνέκδοτον μὲ τὸν Συγγρόν, ὅταν ὁ παρατυχῶν ἴατρὸς Ἀποστολίδης ἔβεβαίωσε τὸν ἀπατηθέντα χρηματιστήν, ὅτι ὁ ἀνθρωπος ποῦ ἔξελαβεν ὡς ζητιᾶν ἥτο δ «μεγαλείτερος διηγηματογράφος τῆς Ἑλλάδος», χρονολογεῖται ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας.³ Άλλ᾽ ἀπτχούσε τὴν κοινὴν φιλολογικὴν γνώμην, ἡ δποὶα ἔκτοτε δὲν μετεβλήθη. Ὁ Βιζηνὸς ἔγραφε τὸ «Ἀιμάρτημα τῆς Μητρός μου» καὶ τὰς «Συνεπείας τῆς Παλαιᾶς Ἰστορίας», ἀλλ᾽ ὁ Παπαδιάμαντης ἥτο ὁ πρῶτος καὶ ὁ μοναδικός. Τὸν «Λουκῆν Λάραν», τὸν σεβάσμιον γεναόχην, διεδέχετο δ «Πατᾶ Νάρκισος» καὶ ἡ «Ἄσχημη Ἀδελφή», ἀλλ᾽ ὁ Παπαδιαμάντης ἥτο ὁ παλλίτερος διηγηματογράφος. Ὁ Κονδύλαικης ἔγραφε τὸν «Πατούχαν», ὁ Καρκαβίτσας τὸν «Ἀρφωρεσμένον» καὶ τοὺς «Νέοντα Θεούς», ὁ Μητσάκης τὸν «Χουσοθήραν», ὁ Βλαχογιάννης τές «Ιστορίες τοῦ Γιάννου Ἐπαχτίτη», ὁ Παλαμᾶς τὸν «Θάνατον παληκαριοῦ», ἀλλ᾽ ὁ Παπαδιαμάντης ἔηκοιλούνθει νὰ εἰνε ὁ ἀνώτερος καὶ ὁ ἀνυπέρβλητος. Πολὺ ἀργότερα, ὁ Καρκαβίτσας μᾶς ἔδιδε τὸ «Στὶς δόξες», ἀλλὰ ὁ Παπαδιαμάντης είχεν ἀκόμη τὰ πρωτεῖα. Ἐνεφανίζοντο ἔπειτα οἱ νεώτεροι, ἀμιλλώμενοι πρὸς τοὺς παλαιοὺς καὶ κάποτε ὑπερβαίνοντες αὐτούς, ἀλλ᾽ ὁ Παπαδιαμάντης ἔμενεν δ πρῶτος. Καὶ προχθὲς εἰς τὸν θάνατόν του, ἀπὸ δλους σχεδὸν τοὺς κριτικοὺς καὶ τοὺς ἔξ ὑπογυίους ἔγκωμαστάς, ἐθρηγήθη ὅχι μόνον ὡς δ πρῶτος, ἀλλὰ καὶ ὡς δ μόνος. Ὄλοι οἱ ἄλλοι ἔσβυσαν, ἐλησιονήθησαν, παρεμερίσθησαν, σχεδὸν μὲ περιφρόνησιν. Καὶ ἐπιστεύθη ἀπὸ τοὺς ἀνιδέοντας τὸ καθ'⁴ δλους τοὺς τρόπους βεβαιωθέν, ὅτι μεταξὺ τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ οἰουδήποτε ἄλλου ἐλληνος διηγηματογράφου ἦ γενικῶς λογοτέχνου, ἥ ἀπόστασις εἰνε οὐρανομήκησ.

Ανέκαθεν, διτι ἔχασατηρισε τὴν περὶ τὸν Παπαδιαμάντην κριτικήν, εἶνε ἡ ὑπερβολὴ τοῦ θαυμασμοῦ, οὕτε καν συζήτησεν δεχομένουν. Άλλος εἶνε ἐξ ἄλλου ἀλλιθές, διτι σοβαρὰ κριτικὴ τοῦ ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη δὲν ἔγινεν ἀκόμη, καὶ οὕτε ἵτο δυνατὸν νὰ γίνῃ. Διότι τὸ ἔργον αὐτὸς εἶνε σκοοπισμένον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, δυσκολοεύετον, σχεδὸν ἀπόδσιτον. Αγνοοῦμεν πιθανὸν τὰ περισσότερα του κομματία, χαμένα εἰς πρωτεύοντα καιτοποιημένατικα παγαλιγά. Ή

“Οπωσδήποτε, τὰ λεχθέντα ἐσχάτως περὶ αὐτοῦ, δι τοῦ ἀν δὲν είχε τὴν δύναμιν νὰ ὑψωθῇ ὑπεράνω τῆς κοινωνίας του καὶ νὰ τὴν διδηγήσῃ,

περιορισθεὶς ἀπλῶς εἰς τὸ νὰ τὴν περιγράψῃ, εἶχεν δῆμως ἀσύγκριτον καὶ πρωτοφανῆ λογοτεχνικὴν δύναμιν, ὥστε νὰ συμφιλιώσῃ διαπαντὸς τὸ ἐπίθετον μὲ τὸν ἔχθρόν του — τὸ οὐσιαστικόν, — καὶ νὰ κάμη ὥστε ἀπὸ κάθε σύγκρουσιν δύο του λέξεων νάναδίδεται σπινθήρ, φῶς, κτλ. εἴνε ὀραῖαι φλυαρίαι ἀχαλινώτων θαυμαστῶν ἐκ προμελέτης, οἱ ὅποιοι δὲν ἔλαβαν ποτὲ τὸν κόπον νάναλύσουν αἰσθητικῶς οὕτε μίαν του σελίδα. Διότι, ἀν τὸ ἔκαμναν εὐσυνειδήτως, θὰ ἔβλεπαν ἀπεναντίας ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης δὲν ἔχει τὰς λεπτομερείας, τὰς ὅποιας θαυμάζομεν εἰς ἄλλους τεχνίτας συγγραφεῖς. Συχνὰ καταπλήσσει τὸ σύνολον, ἀλλὰ τὸ μέρος σπανίως. Διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν κοινὴν παρομοίωσιν, οἱ πίνακές του κάμνουν ἐντύπωσιν, διὰν κυττάζωνται κάπως ἀπὸ μακράν. Ἡ φράσις του εἴνε σχεδὸν ἀσχημάτιστος, τὸ ὑφος του ἐλαττωματικόν, ἡ γλῶσσά του ἀνώμαλος καὶ συχνότατα ἀκαλαίσθητος, — ἐν συγκρίσει πάντοτε πρὸς τοὺς στυλιστὴς τῆς καθαρευούσης ἢ τῆς δημοτικῆς, — καὶ τὸ σχέδιον ἀκόμη τοῦ διηγήματος ἀτελές, ὃς κάτι πρωτόγονον καὶ ἀκαλλιέογητον. «Ο,τι σώζει καὶ συχνάκις μεγαλύνει αὐτὰς τὰς ἀλλοκότους συνθέσεις, εἴνε ἡ διάθεσις, τὴν ὅποιαν δι' ἀσυλλήπτων μεθόδων γεννοῦν. Ἄλλ' εἴνε ἀνανίζορητον, ὅτι ἡ ἥδονή μας θὰ ἦτο ἀκόμη ζωηροτέρα, ἐντονωτέρα, ἐάν καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας ἐδίδετο μεγαλητέρα προσοχή, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχουν αἱ ἀτέλειαι ἐκεῖναι, αἱ ὅποιαι, δοσον καὶ ἀν λησμονοῦνται εἰς τὸ τέλος, ἔχουν τὴν ἐπίδρασίν των κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναγνώσεως. Ἐὰν δὲ θελήσωμεν, διὰ τὸ ζήτημα τοῦ ἐπίθετου, νάντιγράψωμεν ὅσα ἀπαντῶνται εἰς μίαν ἀπὸ τὰς καλλίστας σελίδας τοῦ Παπαδιαμάντη, θὰ εὑρῷμεν τὰ κοινότατα, τὰ τετριμένα σχέδιον ζεύγη: ἀπότομος ἀνήφορος, ὑψηλὸς στάχυς, ρυκτερινὴ αὐλα, ἀπάτητον σπήλαιον, ἄγριον καὶ γαλαγὸν πέλαγος, γιγαντιαῖος καὶ θαλασσόπληκτος βράχος, καὶ ἄλλα παρόμοια, καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέροντα ἐκείνων, τὰ ὅποια ἀπαντῶμεν εἰς ὅλου τοῦ κόσμου τὰ διηγήματα, ἔνα δὲ ἡ δύο ὡς τὸ πρωτόν ἀπόγειον, τὸ ἀντίπτυον, τοῦ Βορρᾶ τὸ χαϊδενμένον ἐσθιτὸν τέκνον, ὑπενθυμίζοντα τὸ ἀληθῶς δημιουργικὸν ἐπίθετον τοῦ Καρκαβίτσα. Ἄλλ' ἀς ἀντιγράψωμεν αὐτὴν τὴν σελίδα, διὰ νὰ ἴδωμεν κατὰ πόσον συγκρούονται καὶ σπινθηροβολοῦν αἱ λέξεις διαφορετικά, ἀφ' ὅτι παρατηρεῖται τὸ ἕδιον φωτεινὸν φαινόμενον εἰς ἄλλους φωτεινοὺς πεζογράφους: «Ἡ Φραγκογιαννοῦ... ἔσπευσε νὰ φθάσῃ τὸ ταχύτερον, ποὺν ἀνατείλῃ ἡ ἥμέρα, εἰς τὰ μέοη, τὰ ὅποια αὐτὴ ἐγγνώριζεν. Ὑπῆρχον κατὰ τοὺς βορείους αἰγιαλοὺς τῆς νήσου, πολλοὶ μλεφτόποι, μέρη ἀπάτητα, σπήλαια, βράχοι, διουν ἐφύγωντε τὸ ἀγριοβότανον καὶ

Είς τὴν διάλεξιν, τὴν ὅποιαν ἔκαμεν δὲ κ.
Κακλαμάνος ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς τριακονταετήριδος
τοῦ συγγραφέως μας,—εἴνε μελέτη, εἰς τὴν ὅποιαν
εὑρίσκει κανεὶς καὶ δύο τρεῖς χαρακτηριστικὰς
παρατηρήσεις, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλας, τῶν
ὅποιων ἡ κριτικὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀερώδεις
γενικότητας, δυναμένας νὰ ἐφαρμοσθῶν εἰς
κάθε καλὸν συγγραφέα,— ὑποστηρίζεται, διτὶ²
γνώρισμα τοῦ Παπαδιαμάντη ὃς διηγηματογρά-
φου εἶνε τὸ ἀμέτοχον πλῆθος καὶ ἡ καταπλη-
κτικὴ ποιιλία τῶν ἥρωών του. Οἱ ἀνθρωποί
του, λέγει, εἴνε ἴδιότυποι, μὴ δμοιάζοντες διό-
λου μεταξύ των. "Αν δὲν ἀπατῶμαι, τὴν αὐτὴν
παρατήρησιν κάμνει καὶ δ. κ. Νιοβάνας, δι γρά-
ψας ἄλλως τε τὴν κριτικώραν ὡς τώρα κριτι-
κὴν περὶ Παπαδιαμάντη, τιθεμένου κατὰ μέρος
τοῦ ἀριστού θαυμασμού, κοινοῦ γνωρίσματος

δλων. «Αλλ᾽ οὓς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἔκφράσω κά-
ποιας ἀμφιβολίας. Δὲν ἀμφισβητῶ τὸ ἀμέτρητον
πλῆθος, ἀλλὰ τὴν ποικιλίαν τῶν ἥρωών. Μοῦ
φαίνεται, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Παπαδιαμάντη
ὅδιοιάζουν τόσον πολὺ μεταξύ των, ὡστε δὲν
ἀποτελοῦν παρὰ δύο - τρεῖς ἀνδρικούς τύπους
καὶ ἀλλούς τόσους γυναικείους. Ὁχι μόνον αἱ
ψυχαὶ των, τὰ αἰσθήματα, τὰ ἰδανικά, αἱ δια-
θέσεις των, αἱ ἀντιλήψεις των, εἰνε τὰ ἴδια, ἀλλὰ
καὶ αὐτὰ πολλάκις τὰ περιστατικά τῆς ζωῆς
των. Ἐν γένει ἡ ψυχογραφία, δπως καὶ ἡ ἡθο-
γραφία τοῦ συγγραφέως, περιορίζεται εἰς ἔνα
στενώτατον κύκλον. Τὸ μικρόν του νησάκι φαί-
νεται οὕτως ἀκόμη μικρότερον, ἀδιάφροδον ἀν
ἐν μόνον διήγημα, ἀσχέτως πρὸς τὰ ἄλλα, εἰμ-
πορεῖ νὰ τὸ δείγῃ ἀπέραντον ὡς ὁ κόσμος.
Δύσκολα θὰ εὑρισκει κανεὶς ἔκει μέσα μίαν ἔξ-
ειλιξιν, μίαν κίνησιν, μίαν πρόσδον σκέψεως κ' ἐπι-
σκοπῆς. Υπάρχουν ἔξαφνα πολλὰ μικρὰ διηγῆ-
ματα μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Παπαδιαμάντη, τὰ
ὅποια ἀπαντῶνται αὐτούσια σχεδὸν εἰς τὴν «Φό-
νισσαν». Βλέπων κανεὶς πάλιν τοὺς ἴδιους ἀνθρώ-
πους μὲ τὰ ἴδια περιστατικά, θὰ ἔλεγεν, ὅτι ποὺν
συνθέσῃ τὸν μεγάλον, τὸν τελειωτικόν του πί-
νακα, ὁ ζωγράφος - συγγραφεὺς τὸν ἐσπουδασε
πρῶτα εἰς σκίτσα. Πραγματικῶς αὐτὸ δύναμεν;
ἢ μήπως ἀσυναισθήτως μετεχειρίζετο ὡς νέον
τὸ μεταχειρισμένον ὑλικόν, κλέπτων τρόπον
τινὰ τὸν ἔαυτόν του; Θὰ ἦτο σπουδαιότατον νὰ
τὸ γνωρίζωμεν, καὶ δμως δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν
νὰ ἔξαριθωσωμεν οὔτε αὐτό. Διότι μᾶς λείπουν
τὰ δλίγον ἀρχαιότερα διηγήματα, τὰ δποια μᾶς
ὑπενθυμίζει ἡ «Φόνισσα». Ἐχομεν ἀμυδρῶς τὴν
ἴδεαν, ὅτι οἱ ἀνθρωποι τοῦ Παπαδιαμάντη
εἰμπορεῖ νὰ εἶνε οἱ ἴδιοι καὶ νὰ ἔπαναλαμβά-
νωνται ἐπ' ἀπειρον ὡς ἵνδαλματα ἀντικρυζο-
μένων καθρεπτῶν. Ἀλλὰ δὲν εἰμποροῦμεν νὰ
εἴμεθα καὶ βέβαιοι.

“Οπωσδήποτε, αυτή ή «Φόνισσα» — έδημος-
σιεύθη είς τά «Πάναθηναία» τῷ 1903, — είμ-
πορεῖ μέχοι τῆς ἀποδείξεως τοῦ ἔναντιον, νὰ
θεωρῆται ὡς τὸ θεμελιώδες ἔργον τοῦ Παπα-
διαμάντη, τὸ ἀριστούργημά του. Εἶνε ἀλλως τε
καὶ τὸ μόνον μυθιστόρημα ποῦ ἔγραψεν διη-
γηματογράφος, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ «Ρόδιν’ ἀκρογυά-
λια», ἀσυγκρίτως κατώτερον ἔργον, καὶ ἵσως
μαρτυρίον παρακμῆς. Ἀλλ’ ὅταν ἔγραφε τὴν
«Φόνισσαν» ἥτο εἰς δληγ τὴν ὄμην του. Ἡ
ἔμφυτος συνθετική του τέχνη είχε φθάσει εἰς
τὴν μεγαλητέραν τῆς ἀνάπτυξιν, καὶ μία τελεία
γνῶσις τοῦ κόσμου τῷ ἐπέτρεπε πλέον νάννυ-
ψωνται ύπεράνω τῆς ἀπλῆς παθητικῆς παρατη-
ροήσεως. Ἐξούσεν ἀκόμη εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν
ἔκεινην τῆς γαλήνης, — προσὸν τῆς ἔντελον
ώδιομότητος, — τὴν ἀπαραίτητον, φαίνεται, διὰ

«Φόνισσα», διαμάντι μοναδικὸν τῆς φιλολογίας μας, ἔργον, ποὺ θὰ διαβάζεται πάντα μὲ θαυμασμὸν διὰ τὴν ὀλίγθειαν τῆς ψυχολογίας του, διὰ τὴν ὑποβιλητικότητα τῶν περιγραφῶν του, διὰ τὴν ποιησὶν τοῦ συνόλου του καὶ διὰ τὴν γενικότητα τῆς συλλήψεώς του, ἡ δούία θὰ μένῃ ως κάτι ὀδαῖον, καὶ δταν αἱ βιοτικαὶ περιστάσεις, ἐπὶ τῶν δποίων στηοίζεται, θάντηζουν πλέον εἰς τὸ ἀπώτατον παρελθόν.

"Άλλα μικρότερα διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη, τὰ δύοῖνα μᾶς ἔχουν κάμη ἐπίσης βαθυτάτην ἐννύπωσιν, εἶνε ἡ «Νοσταλγός», τὸ «Ολόγυρα στὴ λίμνη», ἡ «Φαρμακολύταια» καὶ τὸ «Ονειρο στὸ κῦμα». Τὸ τελευταῖον αὐτὸ εἶνε ἡ ψυχολογία νεαροῦ δοκίμου, ὃ δύοῖς παραιτεῖται τῆς ίδεας νὰ γίνη μοναχός, δταν βλέπῃ δλόγυμνον ἔνα γνωνικεῖον σῶμα νὰ κολυμβῇ. Ή περιγραφὴ πολὺ δυνατή, πολὺ δειπλιστική, στήθει τὸν ἴσχυρισμὸν ἐκείνων, οἱ δύοῖς, εἰς τὸν πλήρη ἀντιθέσεων Παπαδιαμάντην, βλέπουν νὰ συνυπάρχῃ ὁ μιστικοπαθὴς ἀσκητὴς μὲ τὸν ὑλιστικὸν ἥδονιστήν. Ύποθέτομεν, ὅτι αὐτὴ εἶνε μία ἀπὸ τὰς εὐτυχεστέρας ποιητικάς ίδιωσιγκρασίας. Πρέπει νάναρέωμεν ἀκόμη τὸ θαυμάσιον ἐλεγεῖον, μὲ τὸ δύοῖον ὁ Παπαδιαμάντης ἔθισης τὸν θάνατον τῆς βασιλοπούλας Ἀλεξάνδρας, καθὼς καὶ ἐν ἄλλῳ σύντομον καὶ τόσον μελαγχολικὸν εἰς τὸν θάνατον τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ Δεληγεώργη. Ἔνας τόμος μὲ τὴν «Φόνισσαν» καὶ ἔνας ἄλλος μὲ τὰ διηγήματα ποὺ ἀνεφέρομεν, θὰ εἴνε ἵσως τὰ «Ἐκλεκτὰ Ἐργα» τοῦ Παπαδιαμάντη. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, τὰ δύοῖα εἴνε ἀμέτρητα, ἀμφιβάλλομεν, ἂν ὑπάρχουν τρία ἡ τέσσαρα ἀκόμη τόσον σημαντικά. Ἀνεγνώσαμεν πολλά, τὰ δύοῖα δὲν ἔχουν ἄλλην ίδιαιτέρων ἀξίαν, παρὰ ὅτι φέρουν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἔξοχον συγγραφέως. Ο Παπαδιαμάντης ἐπὶ τέλους εἰνε πάντοτε Παπαδιαμάντης, καὶ θὰ ἥτο εὐχῆς ἔργον νὰ συναχθοῦν καὶ νὰ ἐκδοθοῦν εἰς πολλοὺς τόμους δλα του ἀνεξαιρέτως τὰ ενδικόσαμεν. Ἀλλως τε εἴπαμεν, ὅτι κανεὶς δὲν εἰξεύρει τί είμπορει νὰ φέρῃ εἰς φῶς μία ἔρευνα. Ἔνα σύντομον ἔξαφρα διήγημα τοῦ Παπαδιαμάντη, τὸ δύοῖον ἀνεγνώσαμεν κάποτε εἰς Ἑμερολόγιον Σκόπου, χωρὶς νὰ εἴνε μεγάλο πρᾶγμα, χωρὶς νὰ εἴνε καῦν διήγημα, δίδει ἐν τούτοις πλήρη ίδεαν τῆς τεχνοτροπίας τοῦ συγγραφέως, τῆς ἐντελῶς ἀτομικῆς, καὶ εἰς μίαν συλλογὴν θὰ ἥτο ἔξοχως διαφωτιστικόν. Περιγράφει τὸ δλονύκτιον γλέντι μερικῶν ἀγαθῶν νησιωτῶν, οἱ δύοῖοι ἔημερώνονται μὲ τραγούδια εἰς τὴν ταβέρναν. Τὸ πρωΐ, κουρασμένοι, ἐκνευρισμένοι, ἀηδιασμένοι, ἄλλα πρόσπαθούντες νὰ γλεντήσουν ἀκόμη, γυρίζουν εἰς τὰ σπίτια των μὲ τραγούδια, τὴν λευκήν ὁραν ποὺ ἡ μικρὰ πόλις ἔχειν. Αὐτὸ εἴνε δλον. Γοονάι

περιγραφαὶ χιλίων λεπτομερειῶν ἀσυνδέτων, μὲ
διάκη διαλόγων χωρὶς εἰρημόν, χωρὶς τάξιν. Ἄλλ
ἡ ἐντύπωσις ἀπὸ τὸ σύνολον εἶνε τόσον ζωηρά,
ὅτε δὲ ἀναγνώστης αἰσθάνεται ἔκπληκτος εἰς
τὸ τέλος, μαζὶ μὲν ἀνέκρουστον μελαγχο-
λίαν, καὶ δῆλην τὴν κούρασιν τῶν ἀγρυπνισμέ-
νων χαροκόπων, καὶ ἀκόμη δῆλην τὴν τύψιν, τὴν
μετάνοιαν τῶν συλλάβων ψυχῶν, ποῦ δὲν εἶνε
ἴκαναι οὕτε νὰ χαροῦν, οὕτε νὰ γλεντήσουν...
Διὰ νὰ φθάσῃ δὲ καλλιτέχνης εἰς αὐτὸ τὸ θαυ-
μάσιον ἀποτέλεσμα, δὲν μεταχειρίζεται κανένα
κανόνα, ή δὲ κανών του εἶνε μυστικὸς καὶ ἀσύλ-
ληπτος. Είνε ἵσως τὸ ἀπολύτως αὐθόρυμητον, ή
ἔλλειψις πάσης προσπαθείας, περὶ τῆς ὅποιας
ἔλεγαμεν εἰς τὴν ἀρχήν.

Η ίστορία τῆς φιλολογίας μας θὰ κατατάξῃ τὸν Παπαδιαμάντην εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν. Δύο εἶνε τὰ μεγάλα καὶ ἐμφανῆ ρεύματα, τὰ δύοια ἐσχηματίσθησαν εἰς τὴν πνευματικήν μας ζωὴν ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἐθνους καὶ τῆς ιδρύσεως τοῦ ἐλευθέρου Βασιλείου: τὸ πρῶτον γεννημένον ἐκ τῆς σχολαστικῆς παραδόσεως καὶ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἀρχαικῆς γλώσσης ἢ τῆς καθαρευούσης τὸ δεύτερον ἀπορρέον ἀπὸ εὐθείας ἐκ τῆς νέας ἐθνικῆς ζωῆς καὶ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ. Ὁ Παλαμᾶς ὡνόμασε τὸ πρῶτον Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν μὲν ἀρχηγοὺς τοὺς Σούτσους, καὶ τὸ δεύτερον Σχολὴν τῆς Ἐπτανήσου μὲν ἀρχηγὸν τὸν Σολωμόν. Εἰμιτορούμεν νὰ παραδεχθῶμεν τὴν διαίρεσιν τοῦ ποιητοῦ καὶ νὰ κατατάξωμεν καὶ τοὺς διηγηματογράφους μας εἰς τὰς δύο αὐτὰς Σχολάς, τὰς ἀντιθέτους. Ὁ Ραγκαβῆς, ὁ Καλλιγᾶς («Θάνος Βλέκας»), ὁ Βικέλιας, ὁ Βιζυηνός, ὁ Μωραϊτίδης, ὁ Παπαδιαμάντης κλπ. ἀνήκουν εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Πολυλᾶς, ὁ Καρκαβίτσας, ὁ Παλαμᾶς, ὁ Βλαχογιάννις, ὁ Θεοτόκης, καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ νεώτεροι, ἀνήκουν εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Ἐπτανήσου. Ἀκολουθοῦν τὴν ἔπτανησιακὴν φιλολογικὴν παράδοσιν, καὶ συνεχίζουν τρόπον τινὰ τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ. Εἶνε ἀληθές, διτὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ψυχάρη καὶ μετὰ τὴν τεραστίαν ἑκείνην ἐπίδρασιν τοῦ «Ταξιδιοῦ», τὰ δύο ρεύματα, διὶ ἀμοιβαίων προσχωρήσεων, τείνουν νὰ συγχωνευθοῦν. Τὸν Μητσάκην καὶ τὸν Δροσίνην π.χ. δὲν θὰ ἥξεις κανεὶς ποῦ νὰ τοὺς κατατάξῃ. Ἐπίσης ἀπὸ τοὺς νεωτέρους τὸν Παπαντωνίου. Χωρὶς νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ γλῶσσα τῆς σχολαστικῆς παραδόσεως, ἥρχισε νὰ δυναμώγεται εἰς τὰ δημιουργικὰ ἔργα τῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ νάνκαινται μὲ τόσα ζωτανὰ στοιχεῖα, ὡστε βεβαίως δὲν εἶνε πλέον ἡ καθαρεύουσα, τὴν διοίαν θάλπεριπτε περιφρονητικῶς ὁ Σολωμὸς ἢ ὁ Πολυλᾶς. Ἀλλως τε καὶ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ «Ταξιδιοῦ», ἡ

μετάφρασις τῆς «Νανᾶς» τοῦ Ζολᾶ ἀπὸ τὸν I. Καμπούρογλον (1880), — μία μετάφρασις μνημειώδης, εἰς τὴν δόποιαν ἐπίθετο ὡς ὁροχή διτὶ ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶνε μία καὶ διτὶ πᾶσα λέξις τῆς καὶ κάθε τῆς τύπου, ἀρχαῖα, μεσαιωνικά, σημερινά, εἶνε διμοίρις εὐδρομίστα διὰ τὸν λογοτέχνην, — ἡ μετάφρασις, λέγω, τῆς «Νανᾶς» εἶχεν ἥδη κάμη μίαν ἐπανάστασιν. Ὁ Μητσάκης ἦτο γεννημάτης, (τὰ πρῶτα διηγήματά του ἦτο Ζολᾶ μεταφρασμένος ἀπὸ τὸν Καμπούρογλον), δὲ δὲ Παπαδιαμάντης τὴν ἰδίαν σχεδὸν μέθοδον ἥκολον θήσεν ἀμέσως. Ἡ καθαρεύουσα τῶν διηγημάτων του εἶνε πλούτισμένη ἀπὸ ἄφθονα στοιχεῖα τῆς ζωντανῆς, καὶ μὲ τὴν δημιουργικὴν πνοὴν τοῦ συγγραφέως, μὲ τὴν δυνατήν ψυχὴν ποὺ τὴν κινεῖ καὶ τὴν πλάττει, εἶνε πραγματικῶς μία γλῶσσα, ἡ δόποια πουθενά δὲν φαίνεται τόσον σχολαστική. Ἡ ἐπικρινὴ δύμως τοῦ Παπαδιαμάντη νὰ μὴν ἀποτινάξῃ μέχρι τέλους, τὸν ἔνγδον τῆς σχολαστικῆς παραδόσεως, ἡ ἀδιαφορία του πρὸς τὰς νέας ἰδέας, αἱ δόποιαι, εἰς τὸν καιρὸν ἵσα-ἵσα τῆς μεγαλητέρας του ἀκμῆς, εἰσέβαλαν ὡς ζειδώφοις αὐθαίρᾳ ἀπὸ τὴν Ἐπτάνησον, ἀκόμη καὶ ἡ σχεδὸν ἐχθρική του στάσις πρὸς τὸ κίνημα τῆς τελευταίας ἀπελευθερώσεως, — αὐτὸς ἀκριβῶς ποὺ τὸν καθηλώνει εἰς τὴν πάντοτε κατεύθεραν καὶ δευτερεύουσαν Σχολὴν τῶν Ἀθη-

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΛΟΓΥΡΑ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΟΝ

Οταν ἐπανῆλθες μετὰ ἐπιτὰ ἔτη εἰς τὴν ὥραιάν τοποθεσίαν, τὴν προσφιλῆ εἰς τὰς ἀναμνήσεις σου, δὲν ἦτο Φεβρουάριος ὁ μήν καὶ δὲν ὑπῆρχαν πλέον ἵτσια νὰ μυρδώνωσι τὴν ἀτμοσφαῖραν μὲ τὰς μεθυστικὰς εὐθυδίας των. Ἀλλὰ δὲν ἦτο πλέον καὶ ἡ Πολύμινια ἔκει, ἀλλο ἔμψυχον Ἰόν, ἡ μεθύσκουσα ποτὲ τὴν παιδικὴν φρατασίαν σου μὲ μόνον τῆς λευκῆς λινομετάξου ἐσθῆτός της τὸν θροῦν. Δὲν ἐσώζετο πλέον οὕτε ὁ σικυών τοῦ ἄγαθοῦ Παρρόηση, ὁ περιβάλλων ποτὲ μὲ χλοερὸν πλαίσιον τὴν γαληνιῶσαν λίμνην, τὴν ἀντανακλῶσαν εἰς τὰ νερά της τὸ αἴθριον κυανοῦν, οὕτε κανὸν ἡ καλύβα τοῦ Λούκα τοῦ Θανασούλα, ἡ βρεχομένη ἀπὸ τὸ κῦμα παρὰ τὸ στόμιον τῆς λίμνης, ὅπου οὐδὲὶς ἀλιεὺς ἐτόλμα ἐντὸς βολῆς νὰ πλησιάσῃ, διότι καὶ κοιμωμένου τοῦ Λούκα, ἡ καραβίνα ἥγρυπνει παρὰ τὸ πλευρόν του, καὶ ἥκουνες τότε ἔξαφρα, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ρυκτός, ἔχορδον κρότον οὐδὲν καλὸν ὑποσχό- πλικοταρθρῷ λοιπεῖ. Ταν τρυπαίσι τα τα λιπαρούση γηγενεῖαν, ἡ καραβίνα αὐτῇ ἦτο τὸ ἀληθὲς ἐπυνηγῆθροι τοῦ ἐνοικιαστοῦ τῆς λίμνης, εἰδοποιοῦσα αὐτὸν μυστηριωδῶς διὰ κτύπου εἰς τὸν δεξιόν του ὕδιον περὶ τῆς λαθραίας προσεγγίσεως βάρκας τινὸς ἐκ τοῦ λιμένος διὰ ρυκτός. Διότι οἱ ὅροι τοῦ συμβολαίου ἔλεγαν, ὅτι ὅλα τὰ κεφαλόπουλα καὶ τὰ καβούρια, ὅσα ἐπλησίαζαν εἰς τὴν λίμνην, ἥσαν τῆς λίμνης, ἐνῷ ὅσα ἐτόλμων νὸς ἐξέλιθωσιν αὐτῆς, δὲν ἥσαν τοῦ λιμένος. Ἔφηριούρετο δὲνταῦθα κατὰ πλάτος τὸ ἀξίωμα τὰ ἔμμα ἔμμα, καὶ τὰ σὰ ἔμμα.

καὶ «τὸν δῆμαρχο μὲ δῆλη τὴ δωδεκάδα», διτ
ἡτο ἐπάναγκες ν ἀνακαινίσωσιν ἐκ βάθμων τὸν
ναῖσκον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Καὶ προείπεν
αὐτοῖς διτ, ἀμα ἀνέσκαπτον τὰ θεμέλια, δ Ἀγιος
θὰ ἥρχετο βοηθός. Καὶ πράγματι, ὡς ἥρχισεν ἡ
σκαπάνη νὰ ἔσκοιλιάζῃ μετὰ δούπου τὴν γῆν
καὶ νὰ στρομῦται πλήγτουσα λίθους καὶ χάλ-
κας, προέκυψαν εἰς τὸ φῶς δίδυμοι τάφοι μετὰ
κιτρίνων σκελετῶν, τίς οἶδεν ἀπὸ ποίου λοιμοῦ
κατὰ τὸν παρελθόντας αἰώνας ἐκεῖ θαμμένων,
καὶ μεταξὺ ἀδελφωμένων κοκκάλων καὶ χώμα-
τος, εὑρέθησαν περὶ τὰ ἑκατὸν ἑντεκα φλωρία.
”Αλλοι ἐπίστευσαν τότε τὸ θαῦμα καὶ ἄλλοι
ἔξεπλάγυσαν διὰ τὴν σύμπτωσιν, ἀλλὰ τὸ δρα-
τὸν ἀποτελέσμα εἶνε διτ ὁ ναΐσκος εὐπρεπῆς
ὅπωσδον ἐκίσθη. Εἰς τὸν ναῖσκον ἐκεῖνον, δταν
ἡτο ἀκόμη παλαιὸς καὶ στενὸς καὶ μικρούτσικος,
ἐκλείσο τὸ πάλαι, δταν ἥθελες νὰ ἐπικαλεσθῆς
τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀγίου διὰ τὸν πρωῒμους
πόνους τῆς καρδίας σου. Καὶ δὲν ἥδυνατο τὶς
νὰ σὲ ὅνομάσῃ βέβηλον, καθόσον δὲν ἔζητεις
ἀπὸ τὸν Ἀγιον ἐγκόσμιον εὐτυχίαν, ἀλλὰ παρη-
γορίαν διὰ τὰς θλίψεις σου. Καὶ σὺ ἐπλεες τότε
εἰς ψευδῆ ἀσφάλειαν, πεποιθώς, δτι κανεὶς ἄλλος
δὲν σὲ ἔβλεπεν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπὸ τὸν Ἀγιον.
ἄλλ ὁ νέος ἐκεῖνος, δστις ἐφύλαγε τότε τὰ πρό-
βατα τοῦ μπάρομπα-Γιωργοῦ, Θεὸς σχωρέος τον,
τοῦ Κοψιδάκη, ἀν καὶ δὲν ἡτο προκισμένος μὲ
τὸ χάρισμα τῆς προφητείας καὶ τῶν ὅπτασιῶν
ῶς δ ἀφέντης του, δταν σ ἔβλεπεν ἀντικρὺ ἀπὸ
τὸν λόφον, κ ἔκλειες τὴν θύραν ἀμα ἔμβαινες
εἰς τὸ ἔξωκαλήσιον, κατήρχετο γοργά-γοργά ἀπὸ
τὸν λόφον μὲ τὰ τσαρουχάκια του, πατῶν εἰς
τὴν γῆν τόσον μαλακὰ ὡς νὰ ἡτο ἐλαφρὸς
ἀτμὸς διοισιθαίνων ἐπὶ τῆς χλόης, καὶ συνέχων
τὴν ἀναπνοήν του, ἐπλησίαζε σιγὰ-σιγὰ εἰς τὴν
μικράν, μισοασβετωμένην καὶ λαδωμένην ἀπὸ
τὴν ὑπερβολικὴν εὐλάβειαν τῶν προσκυνητριῶν,
ὑαλόφρακτον θυρίδα τοῦ ναΐσκου, κ ἔβλεπε,
χωρὶς νὰ τὸν βλέπῃς, τὰς μετανοίας καὶ τὰς
προσευχάς σου, καὶ ἥκους, χωρὶς νὰ τὸν ἀκούῃς,
τὸν ψιθυρισμούς σου καὶ τὸν στεναγμούς σου.
”Ω! πόσα ἔτη παρῆλθον ἔκτοτε!

* * *

Ἐχωρίζετο ἡ λίμνη ἀπὸ τῆς θαλάσσης διὰ πλατείας λωρίδος γῆς ἀμμώδους καὶ κισηρώδους, τῆς δύοις μέροις ἦτο τὸ ναυπηγεῖον τῆς πόλεως καὶ μέροις ἦτο ὁ σικυῶν τοῦ Παρθηνίου. Κατὰ τὴν δυτικὴν ὅμως γωνίαν τῆς λωρίδος αὐτῆς, ὃπου ἥρχιζε ν' ἀπλοῦται τὸ μῆκος τοῦ λιμένος, ἡ λωρὶς αὔτη ἔβαινε στενούμενη ἐως τοῦ Ἀργύρῃ τοῦ Μπαρμπαταναγιώτη τὸν ἀνεμόμυλον, δύτις μὲ τὴν ἀεννάως στροφοδινουμένην κυκλοτερῆ πτέρουγά του μὲ τὰ τριγωνικὰ ἴστια, ἔφαίνετο ὡς νὰ προεκάλει τὰ ἐν τῷ λιμένι ἥγκυροι βολήμένα πλοῖα, λέγων πρὸς αὐτά: «Νά,

έγιαν άρμενίζω και στή στεριά!» Πόσας και πόσας φροδάς ήναγκάσθης νά υλασσώσῃς, άφαιρών καλτσαίς και πέδιλα, ανασηκώνων έως τό γόνυ τήν περισκελίδα, έπιμένων πεισμόνως νά διαβῆς τό ποτάμιον, όταν πολὺ συχνά έπήρχετο πλημμύρα και ή θάλασσα έγινετο έν με τὸν βάλτον! Και διατί δὲν άπεφάσιζες ν' ἀνακοψής τὸν δρόμον σου και νά ἐπιστρέψης εἰς τὴν πόλιν; Διότι σοῦ ἔφαίνετο, διτὶ κάτι ἔβλεπες, κάτι ἀπήκλανες εἰς τὸ τοπίον αὐτό, ἐνῷ ἐκείνη, ητις τὸ ἔζωντάνευεν, εἶχε γίνη ἀφαντος πρό πολλοῦ. Και πότε πάλιν ἐπερούμας νά λόβης τὴν βροειστέραν ὁδόν, τὴν περιφερῆ, ἐκεῖθεν τῆς λίμνης, διατρέχων ὅλον τὸ Κ' βούλι μὲ τοὺς ἄγρους και μὲ τοὺς ἀμπελῶνάς του. Ἐκεῖ ἐπάτεις ἐπὶ παχείας χλόης, ὑπὸ τὴν δποίαν δὲν ἡξευρες πάντοτε, διν ὑπῆρχε στερεὰ γῇ. Και ἔχώνεσο έως τοὺς ἀστραγάλους εἰς τὸν βάλτον, ἀλλ ἐνόμιζες τοῦτο εὐτυχίαν σου, διότι ἐφαντάζεσο πάντοτε, διτὶ ἔτρεχες νά κόψης ἵτσια δι' ἐκείνην. Και δταν ἔφθανες τέλος, μὲ τὰ ὑποδήματα βαλτωμένα και τὰ περιπόδια ὑγρά, εἰς τὸν λευκὸν οἰκίσκον τοῦ μπάρμπα-Κωνσταντῆ τοῦ Μιδελού, και τὸν ἔχαιρότας, ἐκεῖ ποὺ ἐσκάλιζε τὰ κουκιά, φωνάζων μακρόθεν, «Καλησπέρα, μπάρμπα-Κωνσταντῆ!» κ' ἐκεῖνος σοῦ ἀπήντα μειλιχίως, «Καλῶς τὸ παιδί μου!» τότε ἥγαπας νά φαντάζεσαι σεαυτὸν ὃς μπάρμπα-Κωνσταντῆν και τὴν Πολύμνιαν ὡς θειά-Σινιώραν, και τοὺς δύο κατὰ σαράντα ἔτη νεωτέρους, και ἀνεμέτρεις, δποία θὰ ήτον εὐτυχία διὰ σέ, διν ήτο δυνατὸν νὰ συγήσῃς μὲ τὴν ἀγαπητήν σου εἰς τὸν πάλλευκον ἐκεῖνον οἰκίσκον (τοῦ δποίου δμως ή ὑπερβάλλουσα λευκότης ὠφείλετο εἰς τὰ ἀκατάπαιντα ἀσβεστώματα τῆς θειά-Σινιώρας), και δποία θὰ ήτο ἐντρύφησις αἰσθήματος και δωμαντισμοῦ, ἔὰν διήγετε τὰς ήμέρας μετὰ τῆς ἀγαπητῆς ἐν μέσῳ τοῦ εὐώδους και χλοεροῦ ἐκείνου αήπου μὲ τὰς δοιάς, μὲ τὰς δοδωνιάς, μὲ τὰς ἀμυγδαλέας και πασχαλέας, μὲ δλα τὰ ἐκλεκτότερα φυτὰ και ἄνθη (τὰ δποία δμως ὠφείλοντο εἰς τοὺς ἐνδελεχεῖς κόπους τοῦ μπάρμπα-Κωνσταντῆ), παρὰ τὴν δχθην τῆς ὁραίας λίμνης, δπου ὑπῆρχεν εἰς οὐρανὸς ἐπάνω, και ἄλλος οὐρανὸς ἔφαντο κάτω, λεῦκαι και κυπάρισσοι ἀνέτεινον τὰς ὑψηλὰς κορυφάς των ἄνω, και ἄλλαι λεῦκαι και κυπάρισσοι ἐκρέμαντο ἀνάποδα κάτω. Και δσαι μυριάδες δστρα ἐκόσμουν τὴν νύκτα λάμποντα τὸ στερέωμα, ἄλλαι τόσαι μυριάδες ἔλαμπαν τρεμοσβύνοντα κάτω εἰς τὸν πυθμένα. Και καλαμῶνες σειόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ὑψωναν τοὺς ἀσθενεῖς καυλούς των δύο δργυιάς ὑπὲρ τὸ κῦμα, και βρύα και λύγοι και ἀσφόδελοι ἀπέξων ἐκ τοῦ ἐλέονς τῆς λίμνης και ἐκ τοῦ λίπους τοῦ βάλτου, κλίνοντα τὰς χθαμαλάς κορυφάς των πρός τὸ ὑδωρ, ὡς ν' ἀπέδιδον εἰς τὴν λίμνην

τὴν δοφειλομένην εὐγνῶμονα ὑπόκλισιν. Καὶ ἀντικρὺ ὑψοῦτο δὲ λιμὴν μὲ τὰς χλοερὰς δῖχθας του δλόγυρα, τὰς ἔξαπλούσας εἰς τὸν ἥλιον τὰς πρασινέουσας κλιτῆς των, ὡς εὔκολα στήθη παρθένου ἀναδίδοντα ζωὴν καὶ σφρίγος εἰς τὴν πλάσιν. Δένδρα ἔκδομοιν εὐπαρόφως τὰς δῖχθας τὰς δρεινὰς καὶ τὰς ἀμυώδεις, καὶ ἄλλα δένδρα φυτευμένα ἐν τῇ ἥθαλάσσῃ ἐστόλιζον τὸ κῆμα καὶ τοὺς αἴγιαλούς, τὰ ἴστια μὲ τὰ ἔξαρτιά των. Καὶ εἰς τὸ βάθος ἐφαίνοντο πρὸς βορρᾶν τεμνόμεναι αἱ δύο τῶν λόφων σειραί, αἱ περιβάλλουσαι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὸν μακρὸν ἀλλ' εὐσύνοπτον εἰς τὸ βλέμμα κάμπον, ἡ μία ἡ ἀνατολική, ὑψηλή, ἐγγυτέρα εἰς τὸν θεατήν, ἐπιστερομένη ἀπὸ τὸ καλύβι τοῦ μπάρυπα Γιωργιοῦ, Θεὸς σχωρέσ' τον, τοῦ Κοψιδάκη, δπου δχι ἀπαξ ἔωρασες τὴν πρωτομαγιάν, παιδίον, μὲ γάλα καὶ μὲ διβελίαν ἀμνὸν καὶ μὲ στεφάνους καὶ μὲ λουλούδια, ὅπους ἔξη δὲ πρὸς μητρὸς πάπτος σου, δὲ μπάρυπτ' Ἀλέξανδρος, Θεὸς σχωρέσ' τον, δὲ Καρονιάρης, δστις ἡγάπα νὰ ἕοτατῇ μεγαλοπρεπῶς τὴν πρωτομαγιάν, χορηγὸς αὐτὸς δχι μόνον δὲ δλους τὸντοὺς νιούς, τὰς θυγατέρας καὶ τὰ ἐγγόνια του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἀναδεξίμια του καὶ τοὺς κουμπάρους του καὶ διὰ τὰς πόρας τῶν κολληγισσῶν του ἀκόμη, τὰς δποίας ἐπτατέτης ἥδη δὲν ὕκνεις νὰ ἐδωτεύεσαι, φανταζόμενος δτι τρέχεις κατόπιν αὐτῶν εἰς τοὺς δρμίσκους, ἐκεῖ δπου ἐλέυκαιναν τὰς δθόνας, καὶ δτι κούπτεσαι μαζύ των εἰς τὰ ἀντρα, τὰ πατούμενα ὑπὸ τῆς ἥθαλάσσης, ἀφοιζουσῆς ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ Βορρᾶ, ὅνειροπολῶν τὴν εὐτυχίαν εἰς τοὺς λευκοὺς καὶ γλαφυροὺς κόλπους, μὲ τὰς δλοιβροχίνους καὶ βυσινόχρους τραχηλιάς, καὶ εἰς τὰς κυανόφλεβας καὶ τορνευτὰς ὠλένας μὲ τὰς μαρρὰς καὶ κεντητὰς χειρίδας των. Πρώτια δνειρα νεότητος ἀνυπομόνου, ὃς ἡ ἀμυγδαλὴ ἡ ἀνθοῦσα τὸν Ἰανουάριον!

Ἡ ἄλλη, ἡ δυτικὴ λοφιά, ἥτο ἡ Πλατάνα, ἀπωτέρα εἰς τὸν θεατήν, ὑπτία, ἀνακεκλιμένη,

χρόνων, εἰς σκάφας μὲ κατάρτια ὑψηλά, μὲ μιριάδας ὁργυιῶν σκοινίων καὶ πανίων, καὶ πόσα τοιαῦται σκάφαι θὰ ἔκοιμδντο τώρα τὸν ὕπνον εἰς τὰ βάθη τῆς Μεσογείου ἢ τοῦ Εδεσίνου! Δύο τοιοῦτοι σκελετοὶ ἐφαίνοντο σήμερον κείμενοι ἐπὶ τὴν πλευράν; εἰς τὰ δηχά, ἀντικρὺ τοῦ ναυπηγείου, μὲ τὰς σκωληκοβρόχτους καὶ μαυρισμένας σανίδας των, μὲ τὰ σκουριασμένα καρφία των, καὶ τὰ διέχοντα στραβόξυλα γυμνὰ μαδερίων, δι' ὃν διέρρεεν ἐλευθέρως ἡ ἥθαλασσα, ἐφαίνοντο θλιβερῶς μειδιῶντα, μὲ δδόντας ἄνευ χειλέων, ὃς νὰ ὄψεταισον βλέποντα ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν τόσην μανιώδη μέριμναν καὶ μεταλλευτικότητα τῶν ἀνθρώπων. Πόσαι χειρες ἀνθρώπων, πυρετωδῶς ἐργασθεῖσαι ἀλλοτε ἐδῶ, δὲν ἔκειντο ἔηραι εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς, πόσαι κεφαλαί, τόσον ἔχουσαι ἐγκέφαλον, ὅσος θὰ ἥρκει, καθ' ἄ ἔλεγε γηραιὸς ναυτικός, «διὰ νὰ παλαμίσῃ τις ἔνα καράβι δλόκληρο», δὲν ἔθρεψαν ἀδηφάγα κήτη εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου! Καὶ δμως δ γέρων ἔκεινος θαλασσινός, μὲ τὴν πικρὰν εἰρωνείαν, εἶχε χάσει ἀρτίως τὸ πλοῖον καὶ τοὺς δύο νιούς του ἀπὸ τρικυμίαν παρὰ τὸν Μαλέαν, καὶ τώρα μὲ τὰ γεράματά του, καὶ μὲ τὸν τρίτον του νιόν, ἐπαιδεύετο νὰ γαυπηγήσῃ ἀλλο πλοϊον μεγαλείτερον, ἔηρμος τῶν κυριωτέρων βοηθῶν του! Οὔτως ἡ ἀνάγκη τοῦ βίου καὶ ἡ συνήθεια δεσπόζουσι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων! Δι' ἔκεινον τὸ νέον τοῦτο πλοϊον ἵσως νὰ ἥτο, ἀν δχι ἱνανοποίησις, τούλαχιστον παρηγορία διὰ τὸ γῆρας! Καὶ οὕτω θὰ ἔξηκολούσθει νὰ διάγῃ τὰς τελευταίας ἡμέρας του, δ γηραιὸς θαλάσσιος λύκος, ἔωστον θὰ ἥρχετο ἵσως ἡμέρα, καθ' ἥν ἡ ἥθαλασσα, τὸ μέγιστον τοῦτο θηρίον, τὸ δποϊον ἐπιμόνως προεκάλει, θὰ τὸν ἀνέρρωπτεν ἔξεγειρομένη ἀπὸ τῶν κόλπων της ἔως τὸ στερέωμα, ὡς λέγει δ Βάσιον, καὶ θὰ τὸν ἔπεμπτεν δλοιλύζοντα εἰς τοὺς θεούς του», ἀπορρίπτουσα αὐτὸν ὅπισσο εἰς τὴν γῆν. «Ἐκεῖ ὃς κεῖται!» There tel him lay!

“Ἔ ἄλλη, ἡ δυτικὴ λοφιά, ἥτο ἡ Πλατάνα, ἀπωτέρῳ εἰς τὸν θεατήν, ὑπτία, ἀνακεκλιμένη, βαθμηδὸν ἀνέρπουσα πρὸς τὰς ὑψηλοτέρας κοινωφάς, ἥς τὴν ὑπώρειαν περικαλλῶς κοσμεῖ ὁ Πύργος τοῦ Μετοχίου, μὲ τὸν ὠραιὸν ναΐσκον τοῦ Ἀγίου Ιωάννου τοῦ Θεολόγου. Ὄλα αὐτὰ τὰ ἔβλεπες ἀντικρύ σου ὡς τελείαν εἰκόνα ἀριστοτέχνου ἀληθῶς, ἐκεῖνην τῆς λίμνης ἀπὸ τὸν λευκὸν οἰκίσκον τοῦ Μπάρμπα Κωνσταντῆ τοῦ Μιλζέλου, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖον, τὸ δόποιον ἐφαίνετο ἀπέναντι, ἐντεῦθεν τῆς λίμνης.

Όλη ή μακρά καὶ πλατεῖα ἀμιουδιὰ ἡ ἀπλουμένη μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τοῦ λιμένος δὲν εἶχεν οὐδὲ ἔνα κόνκον ἄμιου ἀμιγῆ ἀπὸ πριονίδα, οὗδε ἔνα χάλικα ἐλεύθερον ἀπὸ τὴν γειτονίαν πελεκουδίου. Πόσα δάση ἀγριοξύλων μετεμορφώθησαν ἐνταῦθα, ἀπὸ ἀμινημονεύτων μενῶν πλοιῶν, ἐρχομένος κατὰ πλατανῶν μὲ τὴν τσιπούκαν του, μὲ τὴν μακρὰν καπνοσακκούλαν του κρεμασμένην ἐπὶ τοῦ τσοχίνου ἐπανωβράκου, διὰ τὰ καμιαρώσῃ τοὺς κόπους καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν ἄλλων καὶ παρηγορηθῆ, διότι, πεισθεὶς εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν νιῶν του, ἵσχυριζομένων, διτὶ ἥτο πάρα πολὺ γέρων, εἴχε

παραχωρήσει αὐτοῖς τὴν πλοιαρχίαν. «Σὰ θὰ κάμετε τὸ σταυρό σας νὰ κόψετε τὸν κεφαλέστε, παιδιά, νὰ κυντάξετε καλὰ πόσω ήμερων θὰ εἶνε τὸ φεγγάρι... Κι' ὅντας θὰ σκαρώσετε, μὲ τὸ καλό, νὰ ξετάξετε ποῦ εἶνε δ' ἀστέρας... Βάρδα μπένε, νὰ μη̄ σκαρώσετε μουδὲ νὰ τὸ δίξετε στὸ γιαλό τὴν ἡμέρα ποῦ εἶνε 'λιοτρόπι...» Καὶ ἔδιε βραδύλωσος πολυτίμους δῆγγίας εἰς τὸν πλοιάρχον, ὡς καὶ εἰς τὸν πρωτομάστορην, περὶ πάντων τῶν συντελούντων εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ναυπτήγησιν ὡς καὶ τὴν εὐόδωσιν καὶ προκοπὴν τοῦ πλοίουν. «Οστις δὲν τὸν ἤκουε, τόσον χειρότερα δι' αὐτόν! Νεωτερισταί τινες πλοιαρχοὶ ἔδοκιμασαν νὰ τὸν παρακούσουν, καὶ ὑπέφερον σκληρῶς.

* * *

Ἐνθυμεῖσαι, ὅπηρον τότε τρία μεγάλα σκάφη πλησίον ἀλλήλων ναυπηγούμενα, ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀρχιναυπηγόν. Θαυμάσιος δίνθρωπος! Πῶς ἡδύνατο νὰ ἐπαρκῇ καὶ εἰς τὰ τρία τρέχων ἀπὸ σκάφης εἰς σκάφην, μὲν ἔνα πῆχυν εἰς τὴν χειρα, μὲ μίαν στάδιμην καὶ μὲν ἐν σκέπαρον ἀπὸ τοῦ αὐχένος κρέμαμενον μὲ τὴν λαβὴν ἐπὶ τοῦ στέρενούν. Καὶ δποία στρατιὰ ἀνθρώπων ἐτέλει ὑπὸ τὰς διαταγάς του! Ὁ πλοίαρχος, οἱ βοηθοί του, οἱ πριονισταί, οἱ πελεκηταί, οἱ μαραγκοὶ καὶ οἱ καλαφάται. Δὲν ἔλειπαν καὶ οἱ γύφτοι, οἵτινες εἶχον ἰδούσει προχείρως ἀνά μίαν καλύβιην ὅπισθεν ἐνὸς ἑκάστου τῶν σκαφῶν. Καὶ μὲ τὴν κάμινον πλήρη ἀνθράκων, μὲ τοὺς φυσητῆρας, μὲ τοὺς ἄκμονας, μὲ τοὺς ὁαιστῆρας καὶ τὰς βασείας σφύρας των, ἔκοπταν, ἔκοπταν μεγάλα καρφία, διαβρέττας. Ὁποῖος φοβερὸς θόρυβος! Οἱ κτύποι τοῦ ὁαιστῆρος ἔπνιγον τὸν ἔρωνθμον τριγυμὸν τοῦ πρίονος, δικρότος τοῦ σκεπάροντος ἐκάλυπτε τὸν δοῦπον τῆς ἔυλίνης ματσόλας, διῆς ἐκτύπτα τὸ στυππίον δικαλαφάτης, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀλλούς κρότους ἐδέσποιξεν διβαρὺς δοϊβδος τοῦ πελωρίου ὁαιστῆρος, διῆς ὑπέρηγον τὰ χονδρὰ καρφιά καὶ τοὺς ἔυλίνους ἥλους, ταῖς καβῆλαις, εἰς τὰς στρογγύλας πλευρὰς τοῦ κολοσσιαίου σκάφους. Καὶ ὑψηλός, μεγαλόκορμος ἀνήρ, μὲ δρθὰς τὰς πλάτας, μὲ τὸ κώκινον πλατὺ ἔωνάρι, συνέχον τὴν μακρὰν σέλλαν τοῦ βρακίου ὑπὸ τοὺς βουβῶνάς του, εἶχεν ἀναβῆ, διδαιμόνιος, ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, καὶ διτσιος τοῦ μακρός, ὑπὸ τὰς τελευταίας ἀκτίνας τοῦ δύνοντος ἥλιου, ἐμεγεθύνετο τεραστίως, τῶν μὲν σκελῶν πιπτόντων ἐντεῦθεν τῆς λίμνης ἐπὶ τῶν φυτῶν τοῦ σικυῶνος, τοῦ δὲ κορμοῦ ἀστριώτως κυμαινομένου ἐπὶ τοῦ ὕδατος, καὶ τῆς κεφαλῆς ὑψηλαρουμένης μεγαλοπρεπῶς πέρον τῆς λίμνης, πρὸς ἀνατολάς, εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ βουνοῦ. Οὔτος ἦτο διπονυχοδέῆς, ἔργον ἔχων τὸ ναὸνούγη τρύπαις. Υπερομέγεθες πισσωμένον ζεμπύλιον, κείμενον κάπου, ἀνάμεσα εἰς δύο

* * *

βούνβά, μεγάλα ἔνδια, ὑπὸ τὴν πρόμηνην, ἵτο
γεμάτον ἀπὸ τριβέλια διαφόρων μεγεθῶν, ἔως
τρεῖς δωδεκάδας, ὃν τὸ μὲν μικρότερον θὰ ἵτο
ἔως δύο σπιθαμῶν, τὸ δὲ μέγιστον, βαρύν, ὅγκω-
δες, ἵτο σχεδὸν ἵσον μὲ τὸ ἀνάστημα τοῦ κατό-
χου τοῦ. Τὴν στιγμὴν ταύτην ἐχειρίζετο ἀκριβῶς
ἐν τῶν μεγίστων τρυπανίων, καὶ ἔπιπτεν, ὁ
θαυμάσιος, ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, αἱρώδούμενος ὡς
σχοινοβάτης, καὶ ἥνοιγε βαθεῖαν κάθετον δόπην
εἰς μίαν τῶν πλευρῶν τοῦ σκάφους. Ὡ οὖτις
ἀκαταληπτίας!

λιουχῶν ποτε ἐν μακρῷ ταξιδίῳ, κατὰ τὴν Μαύρην θάλασσαν, ἐπὶ μεγάλου πλοίου, τὴν νύκτα, ἥρωτήθη ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου, περιπατοῦντος κατὰ μῆκος τοῦ καταστρώματος ἀπὸ τὴν πρόμναν ἔως τὴν πρώθων: «Τί ἔχεις, βρέθε 'Αλέξανδρε, κι' ἀναστενάζεις;» κ' ἐκεῖνος ἀπῆντησε: «Συλλογίζομαι, καπετάνιε, πῶς θὰ τὰ πληρώσουμε, τόσα ἑκατομμύρια ποὺ χρωστάει τὸ 'Ἐθνος!») οὗτος λοιπὸν δὲ 'Αλέξανδρος Χάρακαντος, δύλιγον πέροι τοῦ δέοντος ἀφελής, προσοληφθεὶς ἀπὸ τῆς προτεραίας διὰ νὰ ὑπηρετῇ εἰς τὴν ναυπήγησιν τοῦ σκάφους, ὅταν ἦλθεν ἡ σειρά του διὰ νὰ πίγι καὶ νὰ χαιρετίσῃ, ἐπρόφερεν ἐξ ὑπερβαλλούσης ἀδειάτητος ὡς ἔξης τὴν ἀνωτέρω σημειωθεῖσαν λέξιν:

εἰς τὴν ἀνατολικὴν νῆσον, τὴν κρατοῦσαν δέσμια τανταχόσε τῆς γῆς ὅλα τὰ τέκνα της μὲ ἀδράτον συμπαθὲς νῆμα πόθου καὶ νοσταλγίας, ὃ τὰ ἔπλεον οὗτοι στοιβαζόμενοι εἰς δύο μεγάλας ὀλκάδας, ἕργα τῶν χειρῶν των, δύπιλη τετραρχιμερον ἑορτάσσωσιν. Ἰκουνες, λέγω, διάλογον οἶσος διεξῆς:

— Νά, κοντεύουμε τώρα, Νταντή.

— Αργοῦμε ἀκόμα, Μπεφάνη . . .

— Τί λέσ, βρέ Νταντή; . . . Δευτέρα πέρασε,
Γούτ' Τετράδ' μιά, Πέφτ' Παρασκευή δυό, Σαβ-
βάτο, πρώτα δ' Θεος είμαστε πέρα.

Καὶ οὗτως ὁδὸς μακρὰ βραχεῖα γίγνεται, ὅχι
κατὰ τὸν Σοφοκλέα.

ἐπόρφερεν ἐξ ὑπερβαλλούσης ἀδεξιότητος ὡς
ἔξῆς τὴν ἀνωτέρω σημειωθεῖσαν λέξιν :

— Καλὸ μπλέξιμο, καπετάνιο !
Οἱ ἄλλοι ἐκάγχασαν ὁ ξανθόμοιούστακος πλοί-
αρχος συνωφρυῶθη, ὁ Τσουρμος ἡγέρθη ἐπὶ
τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ ἀφῆκε φοβερὰν ὑλα-
κήν ! Οἱ ἀδελφὸς τοῦ πλοιάρχου, διημήτρης ὁ
Τσιμπίδας, ἥγειρε τὴν χεῖρα ν' ἀρπάσῃ ἀπὸ
τὸν σβέρον τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Χάραυλον
καὶ νὰ τοῦ καταφέρῃ ὀλίγους κονδύλους. Οἱ
καπετάν Γιωργάκης τὸν ἐμπόδισεν, ἀν καὶ τοῦ
ἐκόστισε πολὺ. Διότι ὅλοι οἱ ναυτικοί, καὶ οἱ
πλέον μορφωμένοι σχετικῶς, δὲν εἶνε ἀπτηλαγ-
μένοι δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων. Πῶς νὰ
μὴν εἴνε τις δεισιδαίμων, δταν «πολεμῆ μὲ τὸ
μεγαλείτερον θηρίον», δταν παλαίη μὲ τὸ ἄγνω-
στον, καὶ δὲν εἰξεύρη, ἀν αὐδιον θὰ ἐπιπλέῃ ἢ
θὰ ποντισθῇ, ἀν θὰ εἴνε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἢ
εἰς τὸν πυθμένα; — Οἱ πλοίαρχος ἡρκέσθη μό-
νον νὰ εἴπῃ δογιώλως :

— Δάκω τη γλῶσσα σ', βρε στραβο - Χάρουλε... νὰ μήν ἀρπάξω τη σαλαμάστρα, τώρα...

Καὶ μετὰ δύσκολίας πολλῆς ἐμπόδισε τὸν
ἀδελφόν του νὰ μὴν τὸν αἰκισθεῖν.

* * *

Ἐκεῖ, δῆπισθεν τῶν θάμνων τοῦ φράκτου, ἐν μέσῳ τῶν χωραφίων, ἀμπέλων καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, δῆπου δχι σπανίως ἡ μὲν θάλασσα ἐπάτει καὶ ἀφομίου τὸ ἥμισυ κήπου ἡ ἄγρος μὲ συκᾶς, μηλέας καὶ ἀπιδέας, οἵ δὲ διαβάται ἔκαμναν δρόμον τὸ ἄλλο ἥμισυ τοῦ αὐτοῦ κήπου ἡ ἄγρος (καὶ οἱ εὐτυχεῖς ἴδιοι τῆται εἰς ποιον νὰ προσκλαυσθῶσιν;) ἥκουνες πολλάκις τὴν ἑσπέραν περὶ τὸ λυκόφως, ἐνῷ οἱ ναυπηγοὶ φορτωμένοι τὰ ζεμπύλια μὲ τὰ σιδερικὰ τῶν ἐπέστρεφαν εἰς τὴν πολύχνην, ἥκουνες, μεταξὺ δύο ἢ τριών μαραγκῶν, μεριούντων τὰς ἡμέρας ἔωσον ἔλθῃ ἡ πρώτη Κυριακῇ, κατόπιν τῆς δύοιας εἶποντο κατὰ σειρὰν τρεῖς ἡ τέσσαρες ἔορται (τῶν Κορυφαίων Ἀποστόλων τῶν Δώδεκα, τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων καὶ τῆς Ἀγίας Ἐσθῆτος), καὶ ἀναλογιζομένων μετὰ προαποκλύσεως μελλούσης μακαριότητος, δτι θὸς ἔπλεον δοσον οὔπω ἀντικρού,

³ Αλλὰ δὲν ἦτο πάντοτε ἐσπέρα, δύταν ἔβαινες πρὸς τὴν ἀμμώδη ἐκείνην παραλίαν μὲ τὰ βαθῆ ὕδατα, καὶ δὲν ἔβλεπες πάντοτε διμάδας ἀνθρώπων ἐπιστρεφόντων ἐκ τοῦ ναυπηγείου, οὐδὲ πτωχῶν γυναικῶν φορτωμένων σάκους πλήρεις πελεκούδιών ἐπὶ τῶν ἰσχυνῶν ὅμων των. ⁴ Ήτο πρωΐα, καὶ δὲν εἶχε παρέλθει ὁ χειμών, καὶ δὲν ἔτικαν σκαρώσει ἀκόμη τὰ μεγάλα σκάφη. Εἰς τὸ ναυπηγεῖον μία μόνον βρατσέρα καὶ δύο βάρκαι μικρὰ ὑπῆρχαν σκαυωμέναι. Δὲν εἰργάζοντο ἐκεῖ ἐμὴ δι μαστρῷ - Γιωργός, Θεὸς σχωρέσ' τον, ὁ Βαγγελάκης, μὲ τὴν κοκκίνην σκούφιαν τού, ἥτις δὲν ἦτο οὔτε φέσι οὔτε κοῦκκος οὔτε καπέλλο, ἀλλὰ μετείχεν ἀπὸ δλα αὐτά, μὲ τοὺς πισσωμένους ἀμπάδες τοῦ καὶ μὲ τὴν πολύχρονην ἀπὸ ἐμβαλώματα καμιζόλαν τοῦ, καὶ δι Γιάννης τῆς Παναγιοῦς, μὲ τὸ ὑψηλὸν καὶ δρόμὸν φέσι τον, μὲ τὴν μακρὰν καὶ πολύπτυχον βράκαν τον, μὲ τὴν ἀσπρην φανέλλαν καὶ μὲ τὴν μεγάλην ζευμπίλαν τον. Οἱ ἥλιοι μόλις εἶχεν ἀνατείλῃ, διαλύνων τοὺς ἀνερχομένους ἀπὸ τὴν θάλασσαν πρὸς τὴν πρασινέουσαν ἀκτὴν λευκοὺς ἄτμούς, τὰ ὄντατα ἥσαν ὅηχα ἀπὸ τὸν ἀσθενὴν ἀνεμον, δτις ἐφύσα. Εφαίνετο τὴν πρωΐαν ἔκείνην, δτι καὶ αὐτὸς δι Βορρᾶς εὑρέθη εἰς διάθεσιν φιλοπαίγμονα, θωπεύων μαλακὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ ἡ ψυχρὰ δοπὴ δὲν ἦτο δυσάρεστος εἰς τὸν μικρὸν πτηματίαν τὸν ἐπιβαίνοντα τοῦ ὄντον καὶ ἀπερχόμενον εἰς τὸν ἀγρόν του, οὐδὲ εἰς τὸν ζευγηλάτην, τὸν διὰ τῆς φωνῆς ἀποτείνοντα τὰ κελεύσματα εἰς τοὺς βοῦς του:

— "Ο! μελίσσος δέξου, μανδρομάτ!" καὶ διὰ τοῦ βλέμματος θωπεύοντα τὴν μεγάλην χύτραν μὲ τὰ καλομαγειρευμένα μὲ ἵκανὸν εὐῶδες ἔλαιον φασόλια, καὶ μὲ ἄφρονον κόκκινην πιτέριάν, τὴν δποίαν, μὲ τὸ ἐξησκημένον βλέμμα του, εἰχεν ἀνακαλύψει ἡδη ἐρχομένην ὅπισθεν τῶν θάμνων ὀλονὲν καὶ πλησιάζουσαν σκεπασμένην καλὰ διὰ νὰ μὴν ικνώσῃ τὸ φαγιτόν, ἐπιστέφουσαν τὸν μέγαν κόφινον, ἐπὶ τῶν ὀμβων τῆς φιλοτίμου οἰκοκυρᾶς, σχεδὸν ἀφιενίζουσαν ὡς βάροκαν, χωρὶς νὰ φαίνωνται οὔτε αἱ κειρες αἱ ὑποβιαστᾶζουσαι οὔτε οἱ πόδες οἱ βηματίζοντες.

Όλιγαι στιγμαὶ θὰ παρήχοντο ἀκόμη, καὶ δὲ μὲν μελίσσης καὶ δὲ μαυρομάτης, ἀπολυόμενοι πρὸς ὡραν τοῦ ζυγοῦ, θὰ ἔβοσκον μακαρίως παρὰ τὰς χονδρὰς καὶ δέξιδεις ὅτις τῶν ἐλαῖων, δὲ δὲ ζευγηλάτης καὶ δὲ βοιηθός του, θὰ παρεκάθιζον ἐπιφθόνως ὑπὸ τὸ εὐλογημένον φύλλωμα, καὶ θὰ ἐπειδόντο ἐγγύτερον τῆς χύτρας.

Ἄλλα σύ, φίλε, δὲν προσεῖχες τότε εἰς τὰ τετριμένα αὐτά, ἀλλ’ ἐφθόνεις μᾶλλον τοὺς μικροὺς δεκαετεῖς παῖδες, τὸν ἀνασηκώνοντας τὴν περισκελίδα ὡς τὸν μηρόν, φέροντας τὰ πέδιλα εἰς τὸ θυλάκιον καὶ θαλασσώνοντας ὑπὲρ τὸ γόνυ εἰς τὸ κῆμα. Ἐβλεπες ἔξαφνα ἓνα τούτων νὰ κωπτῇ νὰ συλλαμβάνῃ μὲ τὴν παλάμην μικρὸν ὀκταπόδιον, νὰ τὸ δαγκάνη εἰς τὸν λαιμόν, ν^ο ἀγωνίζεται ν^ο ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν καρπὸν τῆς χειρὸς του τοὺς μυζηθῆρας, νὰ τρέχῃ εἰς τὴν ἀμφιμον καὶ νὰ τὸ κοπανίζῃ γενναῖως εἰς τὸν πρῶτον λίθον, τὸν διοῖον θὰ εὔρισκε, λείψανον παρασυρθέντος ἀπὸ τὰ κύματα ἔηρολιθίνου περιβόλου κήπου ή ἐρείπιον πάλαι ποτὲ ὑπαρξάσης προκυμαίας. Καὶ ἡ μῆτη σου ἡ φιλότεκνος ὅχι μόνον δὲν σου ἐπέτρεπε νὰ τρέχῃς, διπλαὶς, ἀνυπόδητος καὶ σύ, ἀλλ’ ἀπῆτε νὰ φρεγῆς καὶ κάλτσαις. Ὁποῖα δεσμὰ παιδαγωγικῆς δαυλοσύνης! Εὐτυχῶς εἶχες πλησίον σου τὸν φύλον σου τὸν Χριστοδούλην, δστις δμῆλιξ μὲ σέ, ἡτο εὐτυχέστερος κατὰ τοῦτο, δτι ἡτο πάντοτε ξυπόλυτος, καὶ οὐδὲ ἐφόρει ποτὲ κάλτσαις. Φιλότιμον παιδίον! Ετρεχε δι’ ὅλης τῆς ἥμερας ἀπὸ γιαλὸν εἰς γιαλόν, ἔβγαζε γρινιάτσαις, πορφύραις καὶ πεταλίδες διὰ δύο, καβούρια διὰ τρεῖς, ὀκταπόδια διὰ τέσσαρες. Καὶ μέρος μὲν αὐτῶν ἔκαμψε δολώματα, διὰ νὰ φάρευῃ μὲ τὴν καλαμιάν ἀπὸ τὸ δειλινόν ἔως τὸ βράδυ, μέρος δὲ ἐμοιράζετο φιλαδέλφως μὲ σέ. Τὴν πρωῖαν ἐκείνην δλίγον πρὸν φθάσητε εἰς τὸν μύλον τοῦ Μπαρμπαπαναγιώτη, δστις ἵσταται ὡς φρουρὸς πρὸς τὸ δυτικὸν στόμιον τῆς λίμνης, ἐκεῖ δπον ἡτο οὐδέτερον ἔδαφος μεταξὺ θαλάσσης καὶ ἔηρᾶς, δ φίλος σου δ Χριστοδούλης, ἐπειδὴ εἰς τὸ μέρος τοῦτο τὰ ὕδατα ἔβαθμύνοντο δλίγον τι ἀποτόμως, δὲν εὑρίσκετο πολὺ μακρὸν εἰς τὸ κῆμα, καὶ ἄμα εἶδεν, δτι ἡ Πολύμνια πλησιάσασα ἥρχισε νὰ σοῦ δμιλῇ, ἔσπευσε νὰ ἀποβῇ εἰς τὴν ἔηράν διὰ ν^ο ἀκούσῃ τι σοῦ ἔλεγε.

Οποῖον λεπτοφυὲς σῶμα ἐσκέπαζεν ἡ λειομέταξις ὁρφνὴ ἐσθῆτης! Πῶς διεγράφετο ἀρμονικῶς ἡ μορφὴ της μὲ χνοώδη πάλλευκον χρῶμα καὶ τὰ ἔρυθρα μῆλα τῶν παρειῶν, μὲ τὸν μελίχρυσον λαιμὸν καὶ μὲ τὸ ἔλαφρῶν πολπούμενον στῆθος της! Πόσον ἀβραὶ ἥσαν αἱ χειρες, καὶ πόσον μελῳδικὴ ἔποιλεν εἰς τὸ οὖς σου ἡ θεσπεία φωνὴ της! Η ἔανθοπλόκαμος κόμη ἀτημέλητος δλίγον, ὡς νὰ ἔβιασθη νὰ καλλωπισθῇ διὰ νὰ ἔξελθῃ καὶ ἀπολαύσῃ τὴν θαλασσίαν

αῦραν καὶ τὸν τερπνὸν τῆς ἀμμουδιᾶς περίπατον, ἀερίζετο ἀπὸ τὴν πνοὴν τοῦ Βορρᾶ, καὶ τὸ δύμα της, μὲ τὰ μακρὰ ματόκλαδα ὡς πτεροφόρος διστός, σ^ο ἐσάίτενε γλυκὰ εἰς τὴν καρδίαν. Ἐνθυμεῖσαι! Ὁποῖον αἴσθημα ἐδοκίμασες τότε, καὶ πῶς, δεκατετραετής μόλις, ἥρωτεύθης ἡδη; Ἡ Πολύμνια σ^ον ὁμίλησεν! Η Πολύμνια σ^ον ἐπάλλει δνομαστί! Ὁποῖα παιδικὴ μέθη, εὐκόλως παραχθεῖσα διὰ μικρᾶς δόσεως δευτοῦ! Ἐφαίνετο, δτι δὲν ἐσήκωνες περισσότερον. Καὶ δμως τὸ πρᾶγμα ἡτο ἀπλούστατον. Ὁ ἀδελφός της, δωδεκαέτης, ἐκεῖνος εἵξεντες τὸνομά σου καὶ εἶπε τις εἰσαὶ εἰς τὴν Πολύμνιαν. Καὶ αὕτη δὲν ἐνόμισεν δτι ὑὰ ἐσαγίτευε τὴν καρδίαν σου, ἀν σου ἀπέτεινε τὸν λόγον, ἀφοῦ μάλιστα ἥθελε νὰ σου ζητήσῃ ἔκδούλευσιν. Ἐν τούτοις δ Χριστοδούλης ἔτρεξε πλησίον σου, καταβιβάσας ἐν σπουδῇ τὴν περισκελίδα του, ὡς διὰ νὰ μοιρασθῇ τὸ βάρος τῆς εὐτυχίας.

Ἡ μελῳδικὴ φωνὴ τῆς Πολύμνιας εἶπε:

- Εέρεις, ποῦ εἶνε ἵτσια; μπορεῖς νὰ μοῦ κόψῃς τίτοτε ἵτσια;
- Σὺ ἔμενες κεχηνῶς.
- Αλλ’ εὐτυχῶς δ Χριστοδούλης εἶχε φθάσει ἡδη.
- Μπράβο! μπράβο!... κυρία Πολύμνια!

Ἐγὼ τὰ έρω ποῦ εἶνε τὰ ἵτσια... τώρα νὰ πάμε νὰ κόψουμε...

— Θὰ μὲ ὑποχρεώσετε πολύ, ἐπανέλαβε καὶ πρὸς τοὺς δύο ἡ Πολύμνια.

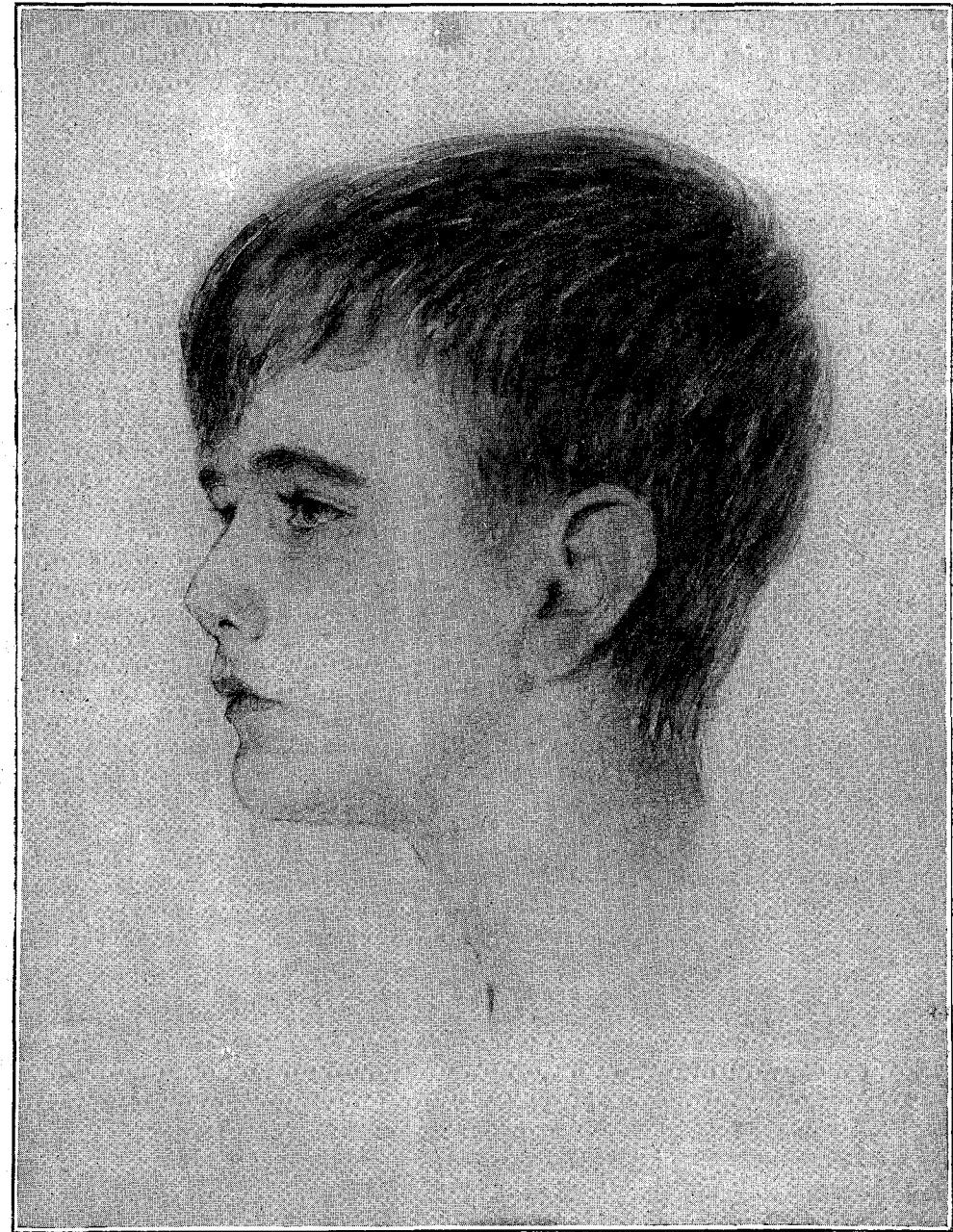
Καὶ δ Χριστοδούλης ἔτρεξεν ἔλαφρόπονος, μὲ τὸ ἐν μπουδονάρι του ἀνασηκωμένον ἀκόμη ἔως τὸ γόνυ, μὲ τὸ ἄλλο καταβιβασμένον εἰς τὸν ἀστράγαλον, ξυπόλυτος, μὲ τὰ πόδια παπούδιασμένα, μαύρα, ψημένα ἀπὸ τὴν ἀλμήν τοῦ κύματος. Ἐτρεχες καὶ σὺ κατόπιν του ὀκνός, ἀσθμαίνων, ἀλλ’ ἔως νὰ φθάσῃς εἰς τὴν ὅχθην τῆς λίμνης, πατῶν ἐπὶ τοῦ ὀλισθηροῦ βάλτου, γλιστρῶν, ἀνάμεσα εἰς ταὶς ἀρμιούρημας καὶ εἰς ταὶς βουρλιάς, δ Χριστοδούλης εἶχε κόψει ἡδη δλόκληρον δεσμίδα ἐκ τῶν πρωΐμων εὐωδῶν καὶ μεθυστικῶν ἀνθέων, τὰ δποια ἔζητε ἡ Πολύμνια, τρέχων ἀπὸ συστάδα χόρτου εἰς συστάδα, αἴτινες ἐσκίαζαν φιλαδέλφως τὰ πτωχὰ ὄραία ἀνθη, τὰ τόσον τρυφερὰ καὶ ἀσθενῆ, μὲ τὰ λευκὰ πέταλα καὶ τὸν ὄχρον ὑπερον, τὰ δποια ἔφαινοντο ὡς νὰ παραπονοῦνται, διατί νὰ φύωνται εἰς τὸ χῶμα καὶ νὰ εἶνε τόσον χαμαιπετῆ δ Χριστοδούλης τὰ ἔκποτεν ἀσπλάγχνως, ἀνὰ δύο καὶ τρία, μεμιγμένα μὲ χόρτα, καὶ τὰ ἔστοιβαζεν ἐπὶ τῆς ὠλένης τῆς χειρὸς του, μεταβαίνων ἀπὸ βουρλιὰν εἰς βουρλιάν, βλέπων τὰ βουρλα καὶ ἀναστενάζων, διατί νὰ μὴν ἔχῃ ἀλιεύσει μὲ τὰς χειρας του τόσαις πέροκαις καὶ τριγλία, δσα βιούρα ἔβλεπε, καὶ διατί νὰ μὴ δύναται νὰ χοησιμοποιήσῃ ταῦτα ὅπως δρμαθιάσῃ ἔκεινα.

Μέχρις οῦ κατορθώσῃς καὶ σὺ νὰ εὑρῃς δλίγα

ἵτσια νὰ κόψῃς, δ Χριστοδούλης εἶχε καταρτίσει ἡδη δλόκληρον ἀγκαλίδα, κ^ο ἐπέστρεψε τρέχων πρὸς τὸν ἀνεμόμυλον, ἐκεῖ δπον ἵστατο περιμένοντας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της ἡ Πολύμνια. Ἐν τούτοις ἐπρόφθασες καὶ σὺ καὶ τῆς μὲ τὸ τρυφερὸν ἐκεῖνο ἀνθο, τὸ δποτοῦν ἔζητε μὲν ἀπὸ σέ, ἔλαβε δὲ ἀπὸ τὸν φύλον σου ἔζητε.

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχὲς]

A. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΣΠΟΥΔΗ

ΠΑΥΛΟΥ ΣΟΥΑΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΝ*

«Υπολαμβάνω γάρ τοὺς μίεις ἡμῶν βελτίους ἔσεσθαι,
καταλειφθέντων αὐτοῖς ὑπομημάτων τοιούτων».

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ

Η διαφορὰ τῶν ἀνθρωπίνων χαρακτήρων εἶναι τόσον βαθεῖα, ὥστε ἡ περιγραφὴ καὶ ἡ ὑπαγωγὴ των ἀνθροιστικῶν εἰς μίαν συνοικήν μορφὴν δὲν εἶναι διόλου εὔκολος.

Ο χαρακτήρ, ἡ κρυφὴ ἀντὴ δύναμις, δοῦ οὐ ἐνεργεῖ χωρὶς μέσα, μὲ μόνην τὴν παρουσίαν της, εἶναι δύσκολον νὰ ἔξηγηθῇ ἐπαρκῶς καὶ σαφῶς.

Τὸ πνεῦμα ἔχει τὰς συνηθείας του, τὴν δύναμίν του· ἡ καρδία τὰ αἰσθήματα της, ἡ ἐνέργεια τὴν ὀρισμένην κατεύθυνσίν της· δόλα τὰ ψυχόμυτα κινήματα τείνουν πρὸς κάποιον σκοπόν. Τὸ σύνολον τῶν ψυχικῶν ἀντῶν δυνάμεων, ἡ ἔκφρασις, ὅποι ἡμποροῦν νὰ λάβουν τὰ αἰσθήματα, τὰ πάθη, ἡ ἰδέα, ἀποτελοῦν τὸν χαρακτῆρα.

Ἡ εὐφυΐα, ἡ εὐγλωττία, ἡ βλακεία, ἡ ὁραιότης, ἡ ἀντιπάθεια, δόλαι αὐταὶ αἱ χαρακτηριστικαὶ καὶ ἀπροσδιόριστοι ἰδιότητες ἔξασκοῦν ἔνα εἴδος προσωπικοῦ μαγνητισμοῦ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἀνθρωπός, ὅποι συμμετέχει εἰς τὴν ζωὴν τῶν πραγμάτων, λαμβάνει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκδηλώσῃ τοὺς ἴδιους νόμους, εἰς τοὺς ὅποιους ὑπακούει.

Ο χαρακτηρισμὸι αὐτοὶ τῶν ἀνθρώπων μᾶς δίνουν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν διαφορὰν ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ θάρρους, τῆς δειλίας, τῆς δυνάμεως, τῆς κακίας, τῆς καλωσύνης· μᾶς πάρουσιάζουν τὰς μορφάς, ὑπὸ τὰς ὅποιας συνήθως ἡμποροῦν νὰ προσωποποιηθοῦν αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ ἔλαττώματα.

Ἡ μποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι χαρακτήρ εἶναι ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὅποιον ἀντικαποτρέψονται, ἔσω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς προσωπικότητος μας, αἱ σκέψεις, τὰ ἔργα, οἱ λόγοι μας, αἱ θελήσεις μας, εἰς τὰ ἔχωριστὰ ἴδιώματα καθενός.

Ἡ δὲ ὑπαγωγὴ ὀρισμένων ἀνθρωπίνων χαρακτήρων εἰς μίαν συνοικήν μορφὴν, δομοάζει μὲ προισματικὸν καθέρετην, εἰς τὸν ὅποιον ἀναγνωρίζει κανεὶς τὴν ψυχικήν του φυσιογνωμίαν, ἀλλὰ πάντως ἀλλοιωμένην καὶ παραμορφωμένην.

Ἡ περιγραφὴ τῶν χαρακτήρων, τὸ ψυχικὸν ἀντὸν σχεδιόγραμμα ἔνδος ἀνθρώπου, εἶναι καὶ αὐτὴ ἔνας τρόπος τῆς διαπραγματεύσεως τῆς ἥθιτης, καὶ ἀνήκει εἰς τὸν Θεόφραστον.

Πρώτος ὁ Ἀριστοτέλης, ἀνατόμος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὑπεστήριξεν, ὅτι κάθε ἀρετὴ εὑρίσκεται μεταξὺ δύο ἀντιθέτων ἔλαττωμάτων,

* Άπο τὸν προσεχῶς ἐκδιόμενον τόμον «Χαρακτῆρες Θεοφράστου» κατὰ μετάφρ. Μαρίνου Σιγούρου εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Ἀρχ. Ἑλλ. Συγγραφέων Γ. Φέξη.

τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλείφεως. Ὁ Θεόφραστος δύμως ἐμελέτησε τὰς αἰτίας τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν, ἐπισφήθη νὰ συνανθροίσῃ εἰς ἐν Ἰδανικὸν πρόσωπον δόλους τοὺς χαρακτῆρας μᾶς κακίας ἡ ἔνδος ἔλαττωματος, καὶ ἐδημιούργησε μορφὰς γελοίας ἢ ἀπεχθεῖς.

Οι χαρακτῆρες τοῦ Θεοφράστου εἶναι μία διαρκῆς ἀλληγορία εἰς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἀθηναίων. Εἰς αὐτοὺς ἀνευρίσκομεν τὰς ἐργατικὰς των, τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, τὰς δεισιδαιμονίας, τοὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς θεσμούς, τὴν στρεψοδικίαν, τὴν πολυτέλειαν, τὰς στοάς, τὴν ἀγοράν, τὴν παλαιστραν.

Οι χαρακτῆρες αὐτοὶ εἶναι ἡ πρώτη πηγὴ τῆς κωμῳδίας· ἀπὸ αὐτοὺς ἐγεννήθη ἡ ἐλληνικὴ κωμῳδία τοῦ Μενάνδρου, τὴν ὅποιαν ἐμιμήθη ὁ Τερέντιος.

***

Ο Θεόφραστος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἐρεσσὸν τῆς Λέσβου, κατὰ τὸ 372 π. Χ. ἀπὸ πατέρα βαρέα. Μικρὸς ἀκόμη ἐπῆγεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐσπούδασεν ὑπὸ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη.

Ο Ἀριστοτέλης ἔξετίμησε τὴν εὐφυΐαν καὶ εὐγλωττίαν του, τὸν ὀνόμασε δὲ Θεόφραστον, ἐπειδὴ εὔρισκεν ὅτι τὸ ἀληθινόν του ὄνομα Τύρταμος ἦτο τραχὺ εἰς τὴν προφοράν.

Καὶ ὅταν ὁ Ἀριστοτέλης κατηγορήθη ὡς ἀσεβής, διὰ ν' ἀποφύγη δὲ τὰς κατηγορίας ἀπῆλθεν εἰς Χαλκίδα, τὸν Θεόφραστὸν ἔξελεξεν ὃς διάδοχόν του εἰς τὴν Περιπατητικὴν σχολὴν.

Ἡ φήμη τοῦ Θεοφράστου τότε ἥρχισε νὰ κατακτᾷ τὴν κοινὴν συμπάθειαν. Ο Σουΐδας ἀναφέρει ὅτι τὸν περιεστοίχισαν δισχίλιοι μαθηταί. Διὰ τοῦτο κινούμενος ἀπὸ ζηλοτυπίαν δὲ Ζήνων εἶπεν, ὅτι ἀν δορὸς τοῦ Θεοφράστου ἦτο συγκροτημένος ἀπὸ περισσότερους μουσικούς, δὲ ίδιος του ὅμως εἶχε περισσότεραν ὀρμούνα.

Αἱ τιμαὶ καὶ ἡ δόξα δὲν ἀργῆσαν νὰ φύσουν εἰς τὸν Θεόφραστον. Ο πατὴρ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου Φίλιππος τοῦ ἐπρόσφερε τὴν φιλίαν του καὶ μεγάλας τιμάς, δὲ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ἔζητησε νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν ἀδήν του. Καὶ ὅταν τὸν ἔκατηγόρησαν ὡς ἀσεβῆ, δὲ Ἀρειός Πάργος, εἰς τὸν ὅποιον ὑπήγοντο τὰ θρησκευτικῆς φύσεως ζητήματα, τὸν ἔκήρυξε παμφηφεὶ ἀδῶν.

Ο Θεόφραστος ὡς φιλόσοφος, ἥτο θεῖστης, ἡκολούθησε δὲ τὴν ἥθικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἥθελε νὰ συνδυάσῃ τὰς ἀρετὰς τοῦ Σωκρά-

τοῦ καὶ τοῦ Πλάτωνος. Ἐφόρει ὅτι ἡ μετρία ἥδονή, τὴν ὅποιαν μᾶς προσφέρει ἡ φύσις, καὶ ἡ κομψότης τοῦ βίου δχι μόνον συνδυάζονται μὲ τὴν ἀληθινὴν ἔννοιαν τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ μᾶς ὀδηγοῦν εἰς τὴν ὑπεροχὴν καὶ μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ αὐξήσωμεν τὴν εὐτυχίαν μας.

Ἐδίδασκεν εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ ξοῦν ὡσὰν ἀληθινοὶ φιλόσοφοι καὶ καλοὶ πολῖται. Κατέκρινε τὰς προλήψεις καὶ ἐπολεμοῦσε τὰς παρατόλμους ἀπαιτήσεις τῶν ὀλιγορχικῶν.

Ἐφόρει, ὅτι διὰ νὰ εἶναι κανεὶς φιλόσοφος δὲν ἔφθανε νὰ εἶναι κυνικὸς ἢ στοιχός. Στοῖκοι εἶναι συνήθως ὅσοι ἔχουν δραγανισμὸν ἀναίσθητον εἰς τὸν πόνον καὶ εἰς τὴν ἥδονήν, ἢ ὅσοι ἔδυναμοι θησαυροῦ εἰς τὴν σπουδὴν, μακρὰν ἀπὸ τοὺς δομούς των, μὲ μόνον σκοπὸν νὰ ἔξυψωθούν ὑπεράνω αὐτῶν.

Ο Θεόφραστος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν φιλόσοφον μὲ φυταρὸν φόρεμα, παρουσιάζετο πάντοτε εἰς τὴν διδασκαλίαν του μὲ καθαρὸν καὶ κομψὸν ἔνδυμα. Ἐφόρει λεπτὰ ὑποδήματα, ἔτρωγεν εἰς πολυτελῆ τράπεζαν, καὶ ἐκατοικοῦσεν εἰς εὐρύχωρον σπίτι.

Ἡτον εὗπορος, εἶχε πολλοὺς δούλους καὶ ἔη πάντοτε μὲ χλιδήν, καὶ μάλιστα τὸν κατηγορήσαν διὰ τὸν ἀσεμνὸν ἔρωτα, δοποῦ εἶχε μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀριστοτέλους Νικόμαχον. Ἐνας ἀπὸ τοὺς δούλους του εἶχεν ἀκολουθήσει τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα τοῦ Θεοφράστου, κατόπιν δὲ ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴν ἐλευθερίαν της μέσα καὶ εἰς αὐτὸν τὸ σῶμα, δοποῦ δὲν τὴν ἀνήκει.

Δὲν γνωρίζομεν, ἀν δὲ οὐδετέρης ἐπροτίμησε τὴν φιλοσοφικὴν ἀφοντισίαν τὸν ὄγαμον βίου ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς οἰκογενείας, εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι δὲν τὴν γεννήση δὲν ἀπέστη.

Ο ἔρως εἶναι πάθος ἀργῆς ψυχῆς, εἶναι ὑπερβολὴ καὶ ἀπερίσκεπτος ἐπιτυμηία, δοποῦ γεννᾶται γλήγωρα καὶ ἔξαλείφεται ἀργά.

Οἱ γυναῖκες πρέπει νὰ γεννήσουν ἀπάτη ἀλαος.

Οἱ γυναῖκες πρέπει νὰ διαποτέπουν εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ δχι εἰς τὰ πολιτικά.

Οἱ γυναῖκες πρέπει νὰ θέλῃ νὰ μην αἰσθάνεται ἐντροπὴν ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἄλλους.

Ορός καπτοιον, δοποῦ ἐκοκκίνισεν ἀπὸ ἐντροπήν, δὲ οὐτοί τοιούτον εἶτεν: ἔχε θάρρος, τέκνον, τοιούτον εἶναι τὸ χρῶμα τῆς ἀρετῆς.

Οἱ γυναῖκες πρέπει νὰ θέλῃ νὰ μην αἰσθάνεται ἐντροπὴν ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἄλλους.

Ορός καπτοιον, δοποῦ ἐκοκκίνισεν ἀπὸ της συγγαφῆς τοῦ Θεοφράστου περὶ φιλίας. Εἰς τὸ ἔργον του ἔκαμψαν παντοῦ ἐπιθυμητὴν τὴν παρουσίαν του.

Οἱ γυναῖκες πρέπει νὰ γεννήσουν ἀποσπάσματα τῆς συγγαφῆς τοῦ Θεοφράστου περὶ φιλίας.

διαφόρους ἀνθρώπους, καὶ νὰ σπουδάσῃ τὰ ἥθη καὶ τοὺς χαρακτῆρας των.

Ο Θεόφραστος ἡγάπησε τὰς ἥδονάς ὡς φιλόσοφος, καὶ τὰς ἔθεωρεις ὡς ἀναπαύσεις χρησίμους εἰς τὴν ἀρετὴν. Τὰς γνώμας, ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις του, δοσας ἀναφέρουν δὲ Πλούταρχος, δὲ Στοιβαῖος, δὲ Διογένης Λαέρτιος, δὲ Κικέρων, δὲ Σουΐδας καὶ ἄλλοι, δυνάμεθα νὰ συνοψίσωμεν εἰς τὰ ἀκόλουθα ἀποφθέματα.

§ 1. Διὰ νὰ εἶναι κανεὶς ἀξιούς νὰ ὄνομαζεται ἐνάρετος δὲν ἀρκεῖ νὰ εἶναι εὐσεβής καὶ νὰ προσφέρῃ ψυσίας, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχῃ ὑποταγὴν πρὸς τὴν θεότητα, ἀγνήν ψυχῆν καὶ νὰ εἶναι καλὸς πάτηρ, καλὸν τέκνον, καλὸς σύζυγος.

§ 2. Δὲν πρέπει κανεὶς ν' ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους πρὸιν τοὺς γνωρίσῃ πατέρας, καὶ τοὺς ἀδελφούς του πρέπει ν' ἀρχίζῃ νὰ τοὺς ἀγαπᾷ.

§ 3. Οι καλοὶ ἀνθρώποι δὲν ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλοὺς νόμους.

§ 4. Συχνὰ ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ μισθῇ, μόνον ἐπειδὴ ἡγαπήθη παραπολύ.

§ 5. Τὰ μάτια μας δὲν βλέπουν τὰ σφάλματα ἐκείνου, τὸν δοποῖον ἀγαπῶμεν.

§ 6. Ἡ ἀρχὴ τῆς κοινωνιμούσυνης μεταξὺ φύλων πρέπει νὰ ἔννοηται τὸν φιλότελον πρὸς τὸν πάντων ὑπεράνω.

§ 7. Οταν συλλογισθῇ κανεὶς, βλέπει, δοτεῖ δὲν πρέπει νὰ φιλονῆται τὸν πλοῦτον, διότι δοιοὶ μεταχειρίζονται τὰ αὐτὰ πράγματα τῆς πρώτης ἀνάγκης.

§ 8. Τὰ ἔγκληματα, δοποῦ γεννᾶται ἀχαλίνωτος ἥδονή, εἶναι βαρύτερα ἀπὸ ἔκεινα, δοποῦ ἡμπορεῖ νὰ γεννήσῃ ὁ θυμός.

§ 9. Ο ἔρως εἶναι πάθος ἀργῆς ψυχῆς, εἶναι ὑπερβολὴ καὶ ἀπερίσκεπτος ἐπιτυμηία, δοποῦ γεννᾶται γλήγωρα καὶ ἔξαλείφεται ἀργά.

§ 10. Η ὁραιότης εἶναι ἀπάτη ἀλαος.

§ 11. Αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ διαποτέπουν εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ δχι εἰς τὰ πολιτικά.

§ 12. Αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ θέλῃ νὰ μην αἰσθάνεται ἐντροπὴν τοῦ δοποῖον.

§ 13. Πρέπει νὰ γεννᾶται τῆς θέλης νὰ μην αἰσθάνεται ἐντροπὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν τυμῷ τὸν έαυτόν του, ἀν δὲν τὴν θέλῃ νὰ μην αἰσθάνεται ἐντροπὴν ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἄλλους.

§ 14. Πρός καπτοιον, δοποῦ ἐκοκκίνισεν ἀπὸ ἐντροπήν, δὲ οὐτοί τοιούτον εἶτεν: ἔχε θάρρος, τέκνον, τοιούτον εἶναι τὸ χρῶμα τῆς ἀρετῆς.

§ 15. Η συκοφαντία, τὴν δοποῖον γεννᾶτ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

ΠΕΡΙ ΚΩΛΑΚΕΙΑΣ

Η μπορούμεν νὰ εἴπωμεν, ότι ἡ κολακεία δὲν εἶναι ἔντιμον πρᾶγμα, ἀλλ' ὅτι συμφέρει εἰς τὸν κόλακα.

"Οποιος τύχῃ νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἔνα κόλακα θὰ τὸν ἀκούσῃ εἰς τὸν δρόμον νὰ λέγῃ: «Κύτταξε πῶς σὲ παρατηροῦν, κανένα δὲν κυττάξουν δπως ἐσέ. Χθὲς σὲ ἐπαινοῦσαν εἰς τὴν Στοάν¹, θὰ ἥσαν τριάκοντα ἄνθρωποι καὶ ἔτυχε νὰ ἐρωτήσουν ποιὸς εἶναι ὁ ἀριστος πολίτης ὅλοι τότε ἀρχισαν ἀπὸ σὲ καὶ εἰς σὲ ἐτελείωσαν».

Καὶ λέγει πολλὰ ἀλλα παρόμοια. Ξεσκονίζει καὶ τὸ ἐλάχιστον ἔχοντος ἀπὸ τὸ φόρεμα τοῦ φίλου του, ἀν δὲν ἀνεμος ρίψη δλίγον ἀχυρον εἰς τὴν κόμην του, τὸ ἀφαιρεῖ καὶ λέγει μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη, «βλέπεις, δυδ ἡμέρες δὲν σὲ εἶδα καὶ ἐγέμισες δισπρες τρίχες, ἀν καὶ ἔχῃς, διὰ τὴν ἡλικίαν σου, τὴν κόμην μαύρην περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον».

"Όταν δὲν φίλος δμιλῇ, θὰ ἰδης τὸν κόλακα νὰ προστάξῃ τὸν ἄλλον νὰ σιγήσουν, δταν ἀκούγη τὸν ἐπαινεῖ, καὶ δταν τελειώσῃ τὴν δμιλίαν του τὸν χειροκροτεῖ καὶ τὸν φωνάζει «εῦγε!»

"Ἄν δὲν φίλος εἴπῃ κανέναν ἀνόητον ἀστεῖον θὰ ἰδης εὐθὺς τὸν κόλακα νὰ κυριεύεται ἀπὸ δυνατὸν καὶ ἀκράτητον γέλωτα, καὶ νὰ βουλώνῃ τὸ στόμα του μὲ τὸ φόρεμά του, ὡς νὰ προσπαθῇ νὰ συγκρατηθῇ.

¹ Εἰς τὰς Ἀθήνας ἥσαν πολλαὶ στοαί. Ἐπισημότεροι ἥσαν: ἡ Βασιλική, ἡ τοῦ Διός, καὶ ἡ Ποικίλη Στοά, ἡ ἀραιοτέρα, τῆς ὅποιας οἱ τοίχοι ἥσαν εἰκονογραφημένοι ἀπὸ Ἑλληνας ζωγράφους. Εἰς τὴν Ποικίλην Στοάν ἑσύχαναν οἱ Στοϊκοὶ καὶ ἐδίδασκεν δὲν Ζήνων αὐτὴν ἐνοεῖ ἐδῶ δὲν Θεόφραστος.

Εἰς τὸν δρόμον λέγει πρὸς τοὺς διαβάτας νὰ στάθουν διὰ νὰ περάσῃ ὁ φίλος.

"Ἀγοράζει μῆλα καὶ ἀπίδια καὶ τὰ δίδει εἰς τὰ παιδιὰ ἐμπρὸς εἰς τὸν πατέρα, ἔπειτα τὰ φιλεῖ καὶ λέγει: τί καλὰ παιδάκια, σὰν τὸν πατέρα τους.

"Ἄν δὲν φίλος ἀγοράζῃ ὑποδήματά, θ' ἀκούσῃ τὸν κόλακα νὰ τοῦ λέγῃ ὅτι ἔχει τὸ πόδι ἐντελεστερον καὶ πλέον συμμετρον ἀπὸ ὅλα τὰ δείγματα.

Εἰς τὰς ἐπισκέψεις τρέχει ἐμπρὸς διὰ νὰ τὸν προσαναγγέλῃ, ὑστερα γυρίζει εὐθὺς ὅπισσι διὰ νὰ εἴπῃ: «έδωσα τὴν εἰδησιν. Εἶναι ἀκόμη ικανός νὰ τρέξῃ εἰς τὰ καταστήματα διὰ νὰ ἔξυπηρτησῃ γυναικείας ἀγοράς.

Εἰς τὰς ἐσοτάς εἶναι δὲν πρῶτος, ποὺ ἐπαινεῖ τὰ καλὰ κρασιά. Κάθεται κοντὰ εἰς τὸν φίλον του καὶ τοῦ λέγει: τοῷγεις χωρὶς ὅρεξιν, η τοῦ προσφέρει μεριδα καὶ λέγει: πάρε αὐτό, εἶναι ἐκλεκτόν.

"Ημπορεῖ ἀκόμη νὰ τὸν ἐρωτήσῃ μῆπως κρυψάνη, ἀν θέλῃ τὸ ἐπανωφόρι του η καὶ νὰ τὸν περισκεπάσῃ δὲν διος μὲ προσοχήν.

"Ως νὰ μὴν ἀρκοῦν ἥπτα, πλησιάζει περισσότερον τὸν φίλον του, τὸν ἀτενίζει καὶ κάτι τοῦ ψιθυρίζει, ἀλλὰ εἰς τρόπον ὥστε νὰ τὸν ἀκοῦν καὶ οἱ ἄλλοι:

Εἰς τὸ δέατρον παίρνει τὰ προσκέφαλα ἀπὸ τὸν δοῦλον διὰ γά τὰ στρώσῃ αὐτὸς περιποιητικώτατα.

Βεβαιώνει, δτι τὸ σπίτι τοῦ φίλου του ἔχει οἰκοδομηθῆ μὲ ἀρίστην ἀρχιτεκτονικήν, δτι δὲν ἀγρός εἶναι λαμπρὰ καλλιεργημένος καὶ η εἰκὼν δμοιάζει περισσότερον ἀπὸ τὸ πρωτότυπον.

"Ωστε ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ διὰ τὸν κόλακα, δτι λένει καὶ κάμνει δλα ἔκεινα, μὲ τὰ δποῖα φαντάσται πῶς γίνεται εὐχάριστος.

[Μετάφρ. ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ] ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ

ΕΡΩΤΙΚΟ

Θέ μου, κι' ἀς ἥταν νὰ ξεχνοῦσα,
Θέ μου, κι' ἀς ἥταν δυνατό,
Μελαχροινή, ξανθιὰ καὶ ροῦσα,
Νὰ μὴ γυρνοῦσα πιὰ νὰ δῶ.

Παρίσι

Ἄγαπη, Μέδουσα καὶ Μούσα
Πόσα ἀπὸ σένα δὲν τραβῶ,
— Θάλασσα πικροκυματοῦσα
Κι' ἔγω παιχνίδι στὸν ἀφρό...

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

ΠΑΥΛΟΥ ΣΟΥΑΝ

ΜΑΡΗ-ΚΛΑΙΡ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

Ο λη τὴν ἡμέρα συλλογιζόμουν αὐτά, ποὺ μοῦ εἶπε ὁ κύριός μου. Δὲν καταλάβαινα γιατί νὰ μὴ θέλῃ ἡ ἡγουμένη νὰ ἰδῶ τὴν ἀδελφὴ Μαρία. Καταλάβαινα ὅμως πὼς ἡ ἀδελφὴ Μαρία δὲν ἡμιπορύσε τίποτε πιὰ νὰ κάμη γιὰ μένα καὶ ὑποτάχθηκα μὲ τὴ σκέψι πώς θὰ ἔφη μιὰ μέρα, δποὺ κανεὶς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ μὲ ἐμποδίσῃ νὰ τὴν ἰδῶ.

Τὴν ὥρα τοῦ ὑπονοῦ ἡ κυρά μου ἤρθε μαζί μου νὰ βάλῃ ἀκόμα ἔνα σκέπασμα στὸ πρεβάτι μου· μοῦ εἶπε καληγύχτα καὶ μοῦ σύστησε νὰ μὴν τὴν λέγω κυρά ἥθελε νὰ τὴν λέγω μὲ τὸνομά της μόνο, Παυλίνα· ἔπειτα μοῦ εἶπε πὼς ἡμούν σὰν παιδὶ τοῦ σπιτιοῦ καὶ πὼς μὲ κάθε τρόπο θὰ μὲ κάνῃ νὰ συνηθίσω μαζί τους.

Τὴν ἀλλην ἡμέρα ὁ κύριός μου μ' ἔβαλε στὸ τραπέζι, δίπλα στὸν ἀδερφό του. Τοῦ εἶπε γελῶντας, πὼς δὲν ἔπειτε νὰ νηστεύω, γιατὶ εἶχα ἀνάγκη νὰ μεγαλώσω.

Ο ἀδελφὸς τοῦ κυρίου μου ὀνομαζόταν Εὐγένιος· μιλοῦσε πολὺ λίγο, μὰ κύταζε πάντα ἐκείνους, ποὺ μιλοῦσαν, καὶ τὰ μικρά του μάτια φαινόντανε πολλὲς φορὲς περιπατητικά. Ἡταν τριάντα χρόνων, μὰ δὲν ἔδειχνε πολὺ περισσότερο ἀπὸ εἴκοσι. Ἡξερε καθετὶ ποὺ τὸν ὡτοῦσαν· μαζί του δὲν αἰσθανόμουν καμιὰ στενοχώρια.

Τραβήχτηκε κοντὰ στὸν τοῖχο, γιὰ νὰ μοῦ κάνῃ θέσι καὶ εἶπε στὸν ἀδερφό του:

— Πολὺ καλά.

Τῷρα ποὺ ὅλα τὰ χωράφια ἦταν σταρμένα, ἡ Μαρτίνα ἔπαιρνε τὰ πρόβατά της σὲ πολὺ μακρινὲς βοσκές. Ο βουκόλος κ' ἔγδω παίρναμε τὰ ζῶα μας στὰ δάση, δποὺ βρίσκαμε πρασινάδα. Ὑπόφερα πολὺ ἀπὸ τὸ κρύο, μὲ δὴ τὴν κάπα, ποὺ μὲ σκέπαζε ὡς τὰ πόδια. Ο βουκόλος πολλὲς φορὲς ἀναβε φωτιά· ἔψηνε πάνω στὰ κάρβουνα πατάτες καὶ κάστανα καὶ μοῦδινε κ' ἐμένα. Μ' ἔμαδε νὰ καταλαβάνω ἀπὸ ποὺ ἔρχεται ὁ ἀέρας γιὰ νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ βρίσκῃ τὸ ἀπάνεμο· καὶ μοῦλεγε ἔνα τραγούδι: τὸ Νερὸ καὶ τὸ Κρασί.

Ἡταν ἔνα τραγούδι, ποὺ εἶχε τὸ πιὸ λίγο εἴκοσι στροφές. Τὸ νερὸ καὶ τὸ κρασὶ μάλισταν λέγοντας: ἐσὺ κάνεις τὴ δυστυχία τῶν ἀνθρώπων, ἔγδω ἀξίζω κάθε ἔπαινο. Ἐγὼ ἔλεγα, πὼς τὸ νερὸ εἶχε δίκιο, μὰ δὲ βουκόλος δὲν ἔδινε τὸ ἀδίκο στὸ κρασί. Περνούσαμε ὁρες πολλὲς

* Συνέχεια ἀπὸ τῆς 15 Δεκεμβρίου 1910.

μαζωμένα, τὸ ἔνα κοντὰ στᾶλλο· ἀκόμα καὶ δταν δὲν ἔτρωγαν, εἶχαν τὸ κεφάλι σκυμένο.

Μερικὰ μοῦ θύμιζαν μικρὰ κορίτσια, ποὺ εἶχα γνωρίσει. Τὰ χάιδενα καὶ τὸ ἀνάγκαζα νὰ σηκωνοῦν τὸ κεφάλι· τὰ μάτια τους ὅμως ἤταν γυρισμένα πάτω καὶ ἔμοιαζαν γυαλένια.

Μιὰ μέρα μ' ἔπιασε μιὰ πάχνη τόσο πυκνή, ποὺ δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ τὸ δρόμο. Βρέθηκα κοντὰ σ' ἔνα δάσος, ποὺ δὲν τὸ γνώριζα. Οἱ κορυφὲς τῶν δέντρων χανόντανε δόλτελα μέσα στὴν διμήλη καὶ οἱ ὄμαυροι φαινόντανε σκεπασμένοι μὲ μαλλί. Ἀπὸ τὰ δέντρα κατέβαιναν ἀσπρες μορφὲς πάνω στὰ χαμόκλαδα, μακριὲς καὶ διάφανες.

Ἐσπρωξα τὰ πρόβατα πρὸς τὸ γειτονικὸ λειβάδι· μὰ δὲν ἥθελαν νὰ προχωρήσουν κ' ἔμειναν μαζωμένα. Πήγα μπροστὰ νὰ ἰδῶ, γιατὶ σταμάτησαν, καὶ γνώρισα τὸ ποταμάκι, ποὺ ἔτρεχε κάτω στὸ λόφο. Μόλις μποροῦσες νὰ ἰδῆς τὸ νερό· φαινότανε κοιμισμένο κάτω ἀπὸ ἔνα χοντρὸ μάλλινο ἀσπρό σκέπασμα. Στάθηκα καὶ κύταζα λίγη ὥρα· ἔπειτα γύρισα μὲ τὰ πρόβατά μου στὸ δάσος. Προσπαθοῦσα νὰ καταλάβω ποὺ βρίσκεται τὸ κτῆμα· στὸ μεταξὺ τὰ πρόβατα πῆραν γύρο τὸ δάσος καὶ βρέθηκαν σ' ἔνα δρόμο τριγυρισμένο μὲ φράχτες. Ή πάχνη γινότανε πιὸ πυκνὴ καὶ νόμιζα, πὼς περπατῶ ὀνάμεσα σὲ δυὸ ψηλοὺς τοίχους. Ἀκολούθουσα τὰ πρόβατα χωρὶς νὰ ξέρω ποῦ μὲ πᾶνε.

Ἄφησαν ξαφνικὰ τὸ δρόμο καὶ γύρισαν δεξιά, μὰ ἔγω τὰ σταμάτησα: εἶχα ἰδῆ τὴν εἶσοδο μιᾶς ἐκκλησιᾶς. Οἱ πόρτες ἦταν δράντονιχτες, καὶ ἀπὸ κάθε μέρος ἔβλεπες δυὸ κόκκινα φῶτα, ποὺ φώτιζαν τὸ σταχτὸ θόλο. Πελώριες κολόννες στὴ γραμμή, καὶ στὸ βάθος ἐμάντευες τὰ παραθύρα, ποὺ δεχόντανε ἔνα ἀδύνατο φῶς. Πολὺ κοπίασσα νὰ ἐμποδίσω τὰ πρόβατα νὰ πᾶνε πρὸς τὴν ἐκκλησιά, κ' ἐνῷ τὰ ἔσπρωχνα, εἶδα πὼς ἦταν σκεπασμένα μὲ μικρὰ ἀσπρὰ μαργαριτάρια. Τιναζόντανε κάθε τόσο καὶ ἀκουες σὰν ἔναν ἔλαιφρό κρότο. Δὲν καταλάβαινα τίποτε· ἔπειτα ἀρχισα πολὺ ν' ἀνησυχῶ, ποὺ δὲν φέντης μου θὰ περίμενε. Συλλογίσθηκα, πὼς ἀνή γύριζα πίσω, θὰ εὑρίσκα τὸ κτῆμα, καὶ χωρὶς νὰ κάνω θόρυβο, ἔσπρωξα τὰ πρόβατα πρὸς τὸ δρόμο, ποὺ εἶχα ἔθη. Μόλις ἔφθασα στὸ δρόμο, ἀκούσα κοντά μου μιὰ φωνὴ ἀνδρική:

— Ἄφησέ τα λοιπὸν τὰ δυστυχισμένα νὰ μποῦν μέσα.

Τὴν ἴδια στιγμὴ δὲν θύρωπος ποὺ μῆλησε, γύρισε τὸ κοπάδι πρὸς τὴν ἐκκλησιά. Γνώρισα μονομάς τὸν Εὐγένιο, τὸν ἀδελφὸ τοῦ ἀφέντη μου. Ἀπλωσε τὸ χέρι του στὴ φάρη ἐνὸς προβάτου καὶ εἶπε:

— Τὶ ἔμορφα ποὺ εἶναι μὲ τὴ μαργαριταρένια φάρη. Όμως τὰ βλάφτει.

ΣΠΟΥΔΗ

ΠΑΥΛΟΥ ΣΟΥΑΝ

Δὲν ξαφνιάστηκα ποὺ τὸν ἀπάντησα ἔκει. Τοῦ ἔδειξα τὴν ἐκκλησιὰ καὶ τὸν ρώτησα τί ἦταν.

— Τῶνανα γιὰ σένα, μοῦ εἶπε. Φοβήθηκα πὼς δὲν θάρισκες τὸ δρόμο τῶν καστάνιων καὶ κρέμασα ἀπὸ ἔνα φανάρι δεξιὰ καὶ ἀριστερά.

“Ημον γέρο σὰν καμένη· ἔπειτα κατάλαβα πὼς οἱ χοντρὲς ἔκεινες κολόνες οἱ μαυρισμένες καὶ χαλασμένες ἀπὸ τὸν καιρό, ἤταν οἱ κορμοὶ τῶν καστανιῶν. Γνώρισα καὶ τὰ παράθυρα τῆς ἐκκλησιᾶς, ποὺ τὰ φώτιζε ἡ φλόγα τοῦ τζακιοῦ.

“Ο Εὐγένιος μέτρησε μονάχος του τὰ πρόβατα. Μὲ βοήθησε νὰ τοὺς στρώσω χάμια ἀχριό νὰ πλαγιάσουν, καὶ τὴν ὥρα ποὺ ἔβγαινα ἀπὸ τὴ μάντρα, μὲ σταμάτησε νὰ μὲ ρωτήσῃ, ἀνὴλθινὰ δὲν ἔξερα τί εἶχαν γείνει τὰ δύο καμένα πρόβατα. Ντροπιάστηκα μὲ τὴν ἰδέα, πὼς νόμιζε, δτι εἶχα πῆ φέμα καὶ μὲ κλάματα στὰ μάτια τοῦ εἶπα, πὼς κάθηταν χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω. Τότε μοῦ εἶπε, πὼς τὰ εἶχε βρῆ πνιγμένα σ' ἔνα λάκκο γεμάτο νερό.

Νόμισα, πὼς θὰ μὲ μάλιστα, ποὺ δὲν τὸ εἶχα προλάβει. Μά, εἶπε:

— Πήγαινε γλήγορα νὰ ζεσταθῆς. Μάζεψε στὰ μαλλιά σου δῆλη τὴν ὑγρασία τῆς Σολόνης.

Συλλογίσθηκα νὰ πάω τὴν ἄλλη μέρα νὰ ἰδῶ τὸ λάκκο. Μά, τὴ νύχτα ἔπεισε τόσο πυκνὸ χιόνι, ποὺ δὲν μπόρεσα νὰ βγῶ ἔξω. Βοήθησα τὴν

γενά Μπιμπή νά μπαλώση τά άσπρόρρουχα και ἡ Μαρτίνα ἔλωθε στὸ φοδάνι τῆς τραγουδῶντας.

Τὸ βράδυ, τὴν ὥρα ποὺ καθόμαστε μαζωμένοι, τὰ σκυλιὰ ἀδιάκοπα γαύγιζαν ἀγριεμένα. Ἡ Μαρτίνα φαινόταν ὀνήσιχη. Ἐστησε τ' αὐτὶ στὸ γαύγισμα τῶν σκυλιῶν καὶ εἶπε κατόπι στὸ νοικούρη:

— Πολὺ φοβοῦμαι, πῶς θὰ κατέβουν λύκοι μὲ αὐτὸν τὸν καιρό.

Ο νοικούρης σηκώθηκε γιὰ νὰ μιλήσῃ στὰ σκυλιὰ καὶ πήσε γύρῳ τὸ κατώτι μὲ τὸ φανάρι του.

Οκτὼ μέρες, ποὺ βάσταξε τὸ χόνι, κατέβηκαν στὸ κτῆμα χιλιάδες κοράκια. Τόσο πεινούσαν, ποὺ τίποτε δὲν τὰ τρόμαξε. Ἐμπαιναν στὸ κατώτι καὶ στὸ ρωὸ καὶ δεκάτιζαν τὸ σιτάρι. Ο νοικούρης σκότωσε πολλά. Μερικὰ τὰ μιαγείρεψαν μὲ λαρδί καὶ μὲ λάχανα. Όλοι τὰ ἔφαγαν μὲ ὅρεξι μὰ τὰ σκυλιὰ δὲν θέλησαν νὰ φάνε.

Τὴν πρώτη ἡμέρα, ποὺ βγάλαμε ἔω τὰ ζῶα, τὰ ἔλατα ἦταν ἀκόμα φορτωμένα ἀπὸ χόνι. Ο λόφος ἦταν κι' αὐτὸς κατασπρός φαινότανε, πῶς εἶχε ἔρθει κοντὰ στὸ κτῆμα. Ὁλη αὐτὴ ἡ ἀσπρίλα μὲ ζάλιζε καθετί εἶχε φύγει ἀπὸ τὴ θέσι του καὶ διοένα φοβόμουν, πῶς θὰ χάσω ἀπὸ μπροστά μου τὸν καπνό, ποὺ ἀνέβαινε ἀπὸ τὶς στέγες του κτήματος.

Τὰ πρόβατα δὲν εὔρισκαν τίποτα νὰ βοσκήσουν. ἔτρεχαν δεξιὰ κι' ἀριστερά. Δὲν τ' ἀφίνανται ἀπομακρυνθῶν ἔπειτε νὰ προσέχω πολὺ μῆτραν καὶ χαδοῦν ἀπὸ μπρός μου. Κατώρθωσα νὰ τὰ κρατῶ σ' ἔνα λειβάδι, ποὺ ἀπλούστανε γύρῳ σ' ἔνα μεγάλο δάσος. Ὁλο τὸ δάσος εἶχε βαλθῆ νὰ πετάξῃ ἀποτάνω του τὸ χόνι, ποὺ τὸ βάρωνε οἱ χοντροὶ κλῶνοι τὸ πετοῦσαν μονομιᾶς ἄλλοι, λεπτότεροι, κουνιῶνταν ωυθμικά κι' ἔτσι τὸ χόνι γλιστροῦσε χάμω στὴ γῆς.

Ποτὲ δὲν εἶχα μπῆ στὸ δάσος αὐτό. Ἡξερα μονάχα, πῶς εἶχε μεγάλη ἔκτασι καὶ πῶς ἡ Μαρτίνα ἔπαιρνε ἔκει πότε πότε τὰ πρόβατά της. Τὰ ἔλατα ἦταν πολὺ μεγάλα καὶ τὰ χαμόπλαδα πολὺ ψηλά.

Μοῦ φάνηκε ἔξαφνα, πῶς κάτι πυκνοὶ θάμνοι κουνήθηκαν καὶ πῶς ἀκουσα θόρυβο, δπως δταν περπατοῦμε πάνω σὲ ἔρδο χόρτο.

Εἶχα κάποιαν ὀνήσιχία. Νόμιζα πῶς «κάποιος εἶναι». Ἐπειτα δ' ἰδιος θόρυβος ἀκούσθηκε πολὺ πιὸ κοντά, χωρὶς τίποτε νὰ κουνήσῃ. Θέλησα νὰ πάρω θάρρος μὲ τὴ σκέψη, πῶς ἦταν κανένας λαγός ἡ κανένα ἀλλο μικρὸ ζῶο, ποὺ ζητοῦσε τροφή. Μὲ δλα αὐτὰ δμως εἶχα τὴν ἴδεα, πῶς κάποιος ἦταν ἔκει.

«Μουν τόσο στενογωρημένη, ποὺ ἀποφάσισα

νὰ στρέψω στὸ κτῆμα. Ἡκανα δυὸ βήματα πρὸς τὰ πρόβατα μου, μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ὕρησαν καὶ στριμώχθηκαν ὅλα μαζὶ.

Κύταξα νὰ βρῶ τὴν ἀφορμή, ποὺ τὰ φόβισε ἔτσι, καὶ σὲ δυὸ βήματα στὴν καρδιὰ τοῦ κοπαδιοῦ, εἶδα ἔνα σκυλιὸντονι, ποὺ ἀρπάξει στὸ στόμα του ἔνα πρόβατο. Νόμισα στὴν ἀρχὴ πῶς εἶχε λυσσάξει ἡ Καστέλλα, μὰ εἶδα ἔξαφνα τὴ σκύλα ποὺ χωμήκησε στὸ φουστάνι μου κλαίοντας. Κατάλαβα τότε, πῶς ἦταν λύκος. Κρατοῦσε τὸ πρόβατο ἀπὸ τὴ μέση. Σκαρφάλωσε γλήγορα στὸ ὑψωμα καὶ, δταν πήδηξε τὸ πλατύ χαντάκι, ποὺ τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸ δάσος, τὰ πισινά του πόδια μοῦ φάνηκαν σὰν φτερά. Δὲν μ' ἀποροῦσα καθόλου, ἀν τὸν ἔβλεπα νὰ πετῇ πάνω ἀπὸ τὰ δέντρα.

Στάθηκα λίγο χωρὶς νὰ ξέρω, ἀν εἶχα φοβηθῆ. Ἐπειτα ἔνοιωθα, πῶς δὲν μποροῦσα νὰ σηκώσω τὰ μάτια μου ἀπὸ τὸ χαντάκι. Τὰ βλέφαρά μου ἦταν ἀλγιστα, ποὺ νόμισα, πῶς δὲν κλούσαν πιά. Θέλησα νὰ φωνάξω γιὰ νὰ μ' ἀκούσουν στὸ κτῆμα, μὰ ἡ φωνή μου δὲν ἥθελε νὰ βγῆ. Θέλησα νὰ τρέξω, μὰ τὰ πόδια μου ἔτρεμαν τόσο, ποὺ ἀναγκάσθηκα νὰ καθήσω χάμω στὴ μουσκεμένη γῆ.

Ἡ Καστέλλα ὀλοένα γαύγιζε σὰν νὰ τὴν ἔδεονταν, καὶ τὰ πρόβατα ἦταν στοιχωγμένα ὅλα μαζὶ. Ὁταν μπόρεσα νὰ τὰ πάρω πίσω στὸ κτῆμα, ἔτρεξα νὰ ἰδω τὸν κύριο μου. Κατάλαβε ἀμέσως ἀπὸ τὴν δψη μου τὶ εἶχε γείνει. Ἐκάλεσε τὸν ἀδερφό του καὶ ἔκερδέμασε τὰ δύο τουφέκια ἐνόσφ τοῦ ἔλεγα ἀπὸ ποὺ εἶχε φύγει ὁ λύκος. Γύρισαν πίσω τὴ νύχτα χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ τὸν βροῦν.

«Ολο τὸ βράδυ ἡ διμιά ἦταν αὐτή. Ὁ Εὐγένιος ωατοῦσε πῶς ἦταν ὁ λύκος, καὶ ἡ γηρά Μπιμπή θύμωσε σὰν εἴπα, πῶς εἶχε μακρυες κίτρινες τρίχες σὰν τὴν Καστέλλα, μὰ πῶς ἦταν πολὺ πιὸ ἔμορφος ἀπὸ τὸν κείνην.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἦταν ἡ σειρὰ τῆς Μαρτίνας. Μόλις βγῆκε μὲ τ' ἀρνιά της καὶ ἔφρασε στὴν ἀκρο τοῦ δρόμου τῶν καστανῶν, τὴν ἀκουσαν νὰ βάζῃ τὶς φωνές.

«Ολοι ἔτρεξαν ἀπὸ τὸ σπίτι. Πρώτη πήγα ἔγω κοντά της. Ἡταν σκυμμένη καὶ τραβοῦσε μὲ δλη της τὴ δύναμι ἔνα ἀρνί, ποὺ ὁ λύκος τὸ εἶχε πνεῖ καὶ προσπαθοῦσε νὰ τὸ πάρῃ. Κρατοῦσε ὁ λύκος τὸ ἀρνὶ ἀπὸ τὸ λαιμό καὶ τραβοῦσε μὲ τόση δύναμι, δοη καὶ ἡ βοσκός.

«Ο σκύλος τῆς Μαρτίνας τὸν δάγκωνε ἀγριεμένος στὰ μεριά, μὰ ἔκεινος δὲν ἔνοιωθε τίποτε· καὶ, δταν δ' ἀφέντης τοῦ τραβήξει ἀπὸ κοντὰ μὰ τουφεκιά, κύλισε χάμω κρατῶντας στὸ στόμα ἔνα κομμάτι ἀπὸ τὸ λαιμὸ του ἀρνιοῦ.

«Ανοιξαν τὰ μάτια τῆς Μαρτίνας, καὶ ἔγιναν κάτασπρα τὰ χείλη της. Τὸ πρόσωπό της ἔγινε ἀλλοιώτικο· πήρε κάτι γραμμιές λυπημένες τὰ χέρια της ἀνοιγούσαν μὲ μιὰ κίνησι ωυθμική. Πλησίασε τὸν Εὐγένιο, ποὺ κύταζε τὸ λύκο. Στάθηκε καὶ ἀντὶ μιὰ στιγμὴ κυτάζοντας, καὶ ἔπειτα εἶπε:

— Τὸ καῦμένο τὸ ζῶ, τί πεινασμένο ποὺ θὰ ἔταν!

«Ο ἀφέντης ἔβαλε μαζὶ τὸ λύκο καὶ τὸ πρόβατο στὸ ἔδιο καροτσάκι γιὰ νὰ τὰ πάρῃ στὸ κτῆμα. Τὰ σκυλιὰ ἀκόλουθούσαν καὶ μώριζαν τὸν ἀέρα σὰν φοιτισμένα. Γιὰ πολλὲς ἡμέρες ὁ νοικούρης μαζὶ μὲ τὸν ἀδερφό του κυνηγούσαν στὰ περίχωρα. Ὁταν περνοῦσε δὲν Εὐγένιος δίπλα μου, πάντα σταματοῦσε νὰ μοῦ πῆ μιὰ καλὴ λέξη. Μὲ βεβαίονε, πῶς οἱ τουφεκὲς ἔδιωχναν τοὺς λύκους καὶ πῶς σπάνια κατέβαιναν στὴ Σολόνη. Δὲν τόλμησα, μὲ δλα αὐτά, νὰ ξαναπάω στὸ μεγάλο δάσος. Προτιμοῦσα νὰ πηγαίνω πρὸς τὸ λόφο, ποὺ ἔταν γεμάτος χαμόκλαδα.

«Οταν μπῆκε ἡ ἀνοιξη, ἡ κυρδά μου μ' ἔμαθεν ἀρμέγω τὶς ἀγελάδες καὶ νὰ φροντίζω τὰ γουρούνια. Ἐλεγε, πῶς θὰ μὲ μάδη ἀπὸ δλα. Θυμόμουνα τὴν ἡγουμένη, τότε ποὺ εἶπε περιφρονητικά:

— Θ' ἀρμέγης τὶς ἀγελάδες καὶ θὰ κυτάζεις τὰ γουρούνια.

«Ἐκείνη τὸ ἔλεγε σὰν νὰ μοῦ ἔβανε τιμωρία· καὶ τώρα ἔγω ἔμιουν εὐχαριστημένη νὰ περιποιοῦμαι τὸ ζῶα. Γιὰ νὰ πάρω δύναμι, ἀκουμποῦσα τὸ μέτωπό μου στὸ πλευρὸ της ἀγελάδας καὶ ἔτσι, γλήγορα γέμιζε ἡ καρδάρα. Πάνω ἀπὸ τὸ γάλα γενόταν ἀφρός καὶ ἔπαιρονε λογῆς λογῆς χρώματα, καὶ δταν ἔπειρτε πάνω ὁ ἥλιος, ἔταν κάτι τόσο ἔμορφο, ποὺ δὲν κουραζόμουνα νὰ τὸ βλέπων.

Καθόλου δὲν μοῦ ἔκανε ἀηδία νὰ φροντίζω τὰ γουρούνια. Ἡ τροφή τους ἔταν πατάτες ψημένη, μέση μέση μὲ τὸν πατάτη της Μαγδαληνῆς. Τὰ μάτια της, δπως ἔκεινης, ἔταν πολὺ μακριὰ τὸ ἔνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ὁταν τὴν ἀνάγκαζα νὰ βγῆ ἀπὸ τὰ ἔλατα, μὲ κύταζε πολλὴν ὁρίζοντα μέση στυλωμένα μάτια.

Αὐτὴ τὴ στιγμή νόμιζα, πῶς ἡ Μαγδαληνῆ εἶχε μεταμορφωθῆ σὲ γίδα. Πολλὲς φορές τὴν παρακαλοῦσα νὰ μὴν τὸ ξανακάνῃ· καὶ ἔμιουν βέβαιη, πῶς μὲ καταλάβαινε, δταν τὴν μάλωνα.

Μιὰ μέρα, τὴ στιγμὴ πὸν ἔβγαινα ξέμαλλιασμένη μέση ἀπὸ τὰ ἔλατα, ἔκανα ἔνα κίνημα ξαφνικό νὰ φτειάσω τὰ μαλλιά μου. Ἡ γίδα φροιτισμένη πήδηξε πλάγιο μὲτρούσαν μεγάλη εὐχαριστησι νὰ τὸ ἀφίνω νὰ περιμένουν, λίγα λεπτά, τὸ φαῖ τους. Οι γυλλισμοὶ τους καὶ τὸ στόμα τους ποὺ κουνιώταν βιαστικά, μὲ διασκεδάζαν πάντα.

Τὸ Μάη, δὲν Σιλβαὶν ἔπροσθεσε μιὰ γίδα στὸ κοπάδι μου. Τὴν εἶχε ἀγοράσει γιὰ τὸ παιδί του, ποὺ γεννήθηκε στὸν ἔνοιαστο τόπο δέσμων της χάρης της γηράτεας. Εύθυνης μὲτρούσαν μεγάλη ωυθμητικής την μὲ τὰ μαλλιά μου.

«Ο κύριο Σιλβαὶν μὲ εἶδε μιὰν ἡμέρα, πὸν τὴν ἔφοδητικα. Ἀρχισε νὰ γελᾷ τόσο, πὸν σάστισα.

«Περνοῦσα ἀναγκαστικῶς κάθε μπότα στὸ πρόβατα μου μέσα στὴ βρώμη, ποὺ ἔταν ὅμοια στὸν ἔλατο.

«Ο νοικούρης τὸ εἶδε καὶ μὲ μάλωσε μοῦ ἔλεγε, πῶς κοιμοῦμαι τὴν ὥρα, πὸν τὰ πρόβατα καταστρέφουν τὰ σπαρτά του.

Περνοῦσα ἀναγκαστικῶς κάθε μπότα στὸ πρόβατο στὸν ἔλατο μέσης ἀπὸ μικρὰ ἔλατα. Μὲ τρία πηδήματα ἡ γίδα ξυπαίνε στὸ δάσος, καὶ τὴν ὥρα πὸν τὴν ζητοῦσα, τὰ δρυά μου ἔτρωγαν τὴ βρώμη.

Τὴν πρώτη φορὰ περίμενα πολὺ νὰ γυρίσῃ πίσω μόνη της. Μαλάκωνα τὴ φωνή μου φωνάζοντας την. Τέλος ἀποφάσισα νὰ πάω νὰ τὴν ὥρα πὸν τὴν ζητοῦσα, τὰ δρυά μου ἔτρωγαν τὴ βρώμη.

Δὲν ἡμιποροῦσα δμως νὰ φύγω, χωρὶς νὰ ἰδω τί είχε γείνει ἡ γίδα. Νόμισα πῶς γνώρισα τὸ μέρος, πὸν εἶχε μπῆκα, καὶ μπῆκα κ' ἔγω βάνοντας τὰ χέρια στὸ πρόσωπό μου γιὰ νὰ προφυλάγωμαι ἀπὸ τὸ ἀγκύλια. Τὴν εἶδα, ἀμέσως σχεδόν, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δάχτυλά μου ἔταν ἐκεῖ κοντά· ἀπλωσα τὸ χέρι μου νὰ τὴν πιάσω ἀπὸ τὰ κέρατα, καὶ τὰ ιλαδιά, ποὺ μέρος της περιφέρειας της Σολόνης. Δὲν τόλμησα, μὲ λάχανα. Τὴν εἶδα, ἀμέσως σχεδόν, ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δάχτυλα μου ἔταν ἐκεῖ κοντά· ἀπλωσα τὸ χέρι μου νὰ τὴν πιάσω ἀπὸ τὰ κέρατα, καὶ τὰ ιλαδιά, ποὺ μέρος της περιφέρειας της Σολόνης. Δὲν τόλμησα, μὲ λάχανα.

«Ἔτσι την πρώτη στιγμή πίσω μόνη φάνηκε της Μαγδαληνῆς. Τὰ μάτια της, δπως ἔκεινης, ήταν πολὺ μακριὰ τὸ ζῶα. Γιὰ νὰ πάρω δύναμι, δταν πέτρανε τὸ μέτωπό μου στὸ πλευρὸ της ἀγελάδας καὶ ἔπαιρονε λογῆς λογῆς χρώματα, καὶ δταν πάνω ὁ ἥλιος, δηλαδά μέση στυλωμένα μάτια.

Αὐτὴ τὴ στιγμή νόμιζα, πῶς ἡ Μαγδαληνῆ εἶχε μεταμορφωθῆ σὲ γίδα. Πολλὲς φορές τὴν παρακαλοῦσα νὰ μὴν τὸ ξανακάνῃ μέση στυλωμένα μάτια.

«Η γίδα έρθε τότε κοντά μου. Μὲ κύταζε τεντόνοντας τὸ λαιμό καὶ κουνιώτας τὰ πισινά της κωμικάτατα, ἔτοιμη νὰ ξαναρχίσῃ τὰ πηδή-

ΤΑ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑ

ΚΑΜΙΑ ἔιδειξις, ἀπὸ δᾶσας οἱ πολιτισμένοι λαοὶ ὁφείλουν εἰς τοὺς νεκροὺς τῶν μεγάλων των συγγραφέων, δὲν ἔχουν διὰ τὸν Παπαδιαμάντην. "Ο Τύπος ἔκαμε τὸ καθῆκον του, δύον ἡτο δυνατόν." Αρχαὶ καὶ κριτικαὶ, περιερχόμεναι εἰς τὸν συγγραφέα καὶ τὸ ἔργον του. 'Αλλά τίποτε περισσότερον. Τὸ Κράτος δὲν ἔστειλεν ἐναὶ συλλυπητήριον εἰς τὴν οἰκογένειαν του, οὐτε ἔκαμε καὶ τὴν κηδείαν του δημοσίᾳ δαπάνῃ, ἀπονέμοντα μίαν ὁφειλομένην τιμήν, ποὺ δὲν παραλείπει διὰ τόσους ἄλλους. Καὶ δῆμος ὅπουργὸς τῆς Παιδείας συνέπεσε νὰ είναι διὰ τημῆσας πρόσωπος μὲ παφόσημα τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα καὶ μετεξὺ τῶν πρωτών τὸν Παπαδιαμάντην. "Ἐπειτα οἱ σύλλογοι, οἱ ἀναρίθμητοι σύλλογοι, διὸ «Παρονασός» μας, ἡ «Ἐταιρεία τῶν Γραμμάτων» διὸ «Σύλλογος τῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων» χίλιαι ἄλλαι φιλολογοῦσι καὶ καλλιτεχνοῦσι διμάδες τί ἔκαμαν; Ἐχάθη ἐννέα ψήφισμα, μιὰ μεσοίστιος σημαία, μία ἔκφρασις διποιουσδήποτε πένθους, ἀπ' αὐτάς, που κάμει κάθε συντεχνία διὰ τὸν τελευταῖον συντεχνίην της; Καὶ ἐπίτελους ἐρώτησε κάνεις νὰ μάθῃ ποὺ ἔταφη διὸ μεγάλος συγγραφεὺς; Ποὺ δείχνει ἐνας μαῦρος πτωχικὸς σταυρὸς τὸ μέρος, δύον ἀναπαύεται διὸ ποιητῆς τῆς «Νοσταλγοῦ» καὶ τοῦ «Ολύγονα στὴ Λίμνη»; Καὶ διὰ τὸν τάφον αὐτὸν ἐσκέφθη κάνεις, διὰ τηρεύεται ἐννέα κομμάτια μάρμαρον μὲ δύο λέξεις ἐπάνω, τὸ δόπιον βέβαια δὲν θὰ τοῦ ὑψώσῃ ἡ στοργὴ τῶν δυσμούρων ἀδελφάδων ἀπὸ τὰ πλούτη, ποὺ τους ἀφῆκεν διὸ μεγάλος των ἀδελφώς; Τὰ «Παναθηναϊκά» θὰ θελεῖαν νάναλάβουν τὴν φροντίδα αὐτήν. 'Αλλά μὲ ποιὸν θάρρος; Τρεῖς χιλιάδες διὰ τὴν προτομὴν τοῦ Σωλομοῦ δὲν εἰμπορούν νὰ μάζευμοῦν τόσα χρόνια τώρα... 'Αλλοῦ καθένας τὸ θεωρεῖ τιμῆν του νὰ βάλῃ ἐνναὶ πετραδάκι εἰς τὸν τάφον ἐνδὸς ἐθνικοῦ ἀνθρώπου καὶ θεωρεῖ ὡς ἐκδούλευσιν πρός τὸν ἑαυτὸν του μίαν ἀνάλογον πρόσκλησιν. 'Εδῶ ἀντικρύζει κάνεις τοὺς μορφασμούς, ποὺ ἀντικρύζουν οἱ ἐπάται. 'Ας είναι γέροιον καὶ ἡ ἰδέα αὐτῆς νὰ ὀλιμπάσῃ μαζὶ μὲ δύοσας ἄλλας. 'Εκείνος ποὺ θὰ ζημιωθῇ δὲν είναι βέβαια διὸ Παπαδιαμάντες καὶ ἡ μνήμη του.

ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ἀρχισαν πάλιν εἰς τὸν Τύπον διὰ τὸνειρον τῆς Ἐθνικῆς Σκηνῆς, τὸ αἰώνιον ὄντειρον τὸ ὅπιον ἔνα εὐνοϊκὸν μειδίατα τοῦ Πρωθυπουργοῦ μᾶς κάμνει νὰ ξανανειρευθῶμεν. Καὶ αἱ συζητήσεις ἐφθασαν ἔως τὸ προσωπικὸν τοῦ νέου θεάτρου. Οι διευθυνταὶ καὶ οἱ γραμματεῖς ξεσκονίζουν τὰ φράκτων. Δὲν λείπει παρὰ νὰ σηκωθῇ ἡ αὐλαία καὶ νῦσχος ἡ παράστασις. “Ἄς ἐλπίσωμεν ἐν τούτοις διὶ τοῦ Πρωθυπουργός θὰ ἔξακολουθῃ νὰ μειδιᾷ εὐνοϊῶς καὶ ὅτι αἱ συζητήσεις, ποὺ ἐφθασαν μιέχοι φιλολογικοῦ πετροπολέμου, εἰς κάτι θὰ χρησιμεύσουν αὐτὴν τὴν φοράν

Οκ. Μιστριώτης ἐπεστράτευσε πάλιν δόλιας τὰς ἡλικίας μέχρι τῆς ἔθνοφρουδος διὰ τὴν ἄμμωναν τῆς κινδυνεύοντος Γλώσσης. Οἱ ἔχθροι φαίνεται, ὅτι ἔφθασαν εἰς τὰ σύνορα καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ γλωσσικοῦ ἐπιτελείου καταπορώντες τὰ σχέδια τῆς ἐπιθέσεως καὶ τῆς ἀμύνης. Εἰς τὴν αἰθουσαν τοῦ Πανεπιστημίου τὴν προπορεασμένην Κυριακήν ὥστε σημαία τῆς ιερᾶς ἐκστρατείας ἔξετυλικθῇ ἐν μέσῳ ἰερᾶς συγκινήσεως. Καὶ ὁ γηραιός ἀρχηγὸς τῶν σταυροφόρων ἐτελείωσε τὴν προοδιαλόγιαν του ὡς ἔξης: «Ἄλλως κύριοι κινδυνεύομεν νὰ ἀποβλακωθῶμεν καὶ νάλληλοισπαραχθῶμεν οἴτρως». Οἱ «Ἐρασιμοὶ» γράψας τὸ «Μωρίας Ἐγκώμιον», βιβλίον, τὸ δόπιον δὲν ἐσχολίασεν ὁ κ. Μιστρώτης, ἐλλησμόνησε νάποδωσῃ εἰς τὴν μωρίαν καὶ τὴν δύναμιν αὐτὴν τοῦ νὰ κινῇ τὰ πλήθη εἰς ἀλληλουπαραγμούς. Ή βλακεία είναι τόσον εἰδηνική. «Ἄλλ. ὁ κ.

Μιστριώτης Ἰωσ. δὲ ἔχει ἀδικον. Ἐνθυμεῖται τοὺς ἀλληλοσπαραγμούς τῶν Εὐαγγελικῶν καὶ τῶν Ὁρ-
στειακῶν καὶ οἱ φρέσοι του δὲν είναι ἐντελῶς ἀδι-
καιολόγητοι. Ἡ νεοελληνική βλακεία χύνει καὶ αἷμα
κάποτε. Ὁ Θεός νά μας φυλάξῃ ἀπό την κακήν προ-
φητείαν . . .

ΤΑ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ

«Υπεσχέθημεν εἰς τὸ τελευταῖο τεῦχος νὰ δώσωμεν ἀποσπάσματα τῆς μελέτης τοῦ κ. Δελμούζου διὰ τὸν «σκοπὸν καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ Προτύπου Δημοτικοῦ Σχολείου». Ιδού αὐτά:

Ο “Ομιλος θὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν Αἶν τοῦ δημοτικοῦ καὶ κάθε χρόνο θὰ προστίθεται καὶ νέα τάξις. Ἀπὸ τὴν Αἶν ἔως τὴν Εἰν θὰ διδάσκωνται παιδιά, ποὺ ἐπιζητοῦν ἀντρέαν μόρφωσιν μὲ παιδιά, ποὺ δύνανται μόνον εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον νὰ φοιτήσουν, διότι ἡ ἀνάγκη τούς ἐπιβάλλει νὰ ἀποδυοῦν ἀμέσως εἰς τὸν ἄγαντα τοῦ βίου. Χάριν αὐτῶν τῶν τελευταίων, ἀπὸ τὸ τέλος τῆς Αἴν τάξεως, θὰ χωρισθῇ ἰδιαιτέρων διάξιον λαϊκὸν τμῆμα, αἱ δύο δὲ αὐταὶ τάξεις μὲ τὰς τέσσαρας προηγουμένας θὰ ἀποτελέσουν τὸ Λύθυνπαρκτον Δημοτικὸν Σχολεῖον. Εἰς αὐτὸ θὰ προστεθῇ ἰδιαιτέρω ἐβδόμη τάξις καθαρῶς πρωτική, διόπου ἡ φοίτησις θὰ είναι προαιρετική.

Εἰς δόλας τὰς τάξεις καὶ εἰς δόλα τὰ μαθήματα ἡ διδασκαλία θὰ γίνεται ζωντανή ὁ δάσκαλος καὶ τὰ παιδιά θὰ διμοιλοῦν καὶ θὰ γράφουν εἰς τὸ σχολεῖον φυσικά καὶ ἀβίαστα, δύνασθαι διμοιλοῦν εἰς τὸ σπίτι τους καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν τὸ ψωμί - ψωμί καὶ τὸ αὐγό - αὐγό. Ή γλύπσσα δηλ. Θὰ παρουσιάζῃ τὰς παραστάσεις καὶ τὰ νοητά ζωντανά καὶ ὅχι σκοτεινά καὶ ὄμιχλώδη καὶ θὰ γίνη προστάθεια να λείψῃ τὸ χάσμα, ποὺ χωρίζει τὸ σχολεῖον ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ τὴν ζωήν. Άλλα ἔτσι ορχόμεθα ἀμέσως εἰς την πέτραν τοῦ σκανδάλου, εἰς τὸ περιβόλον γλωσσικὸν ζῆτημα.

Δοιτὸν ὡς πρὸς τὸ δημοτικὸν, τὸ λαϊκὸν σχολεῖον, δὲν πάροιει καὶ νέαν γλωσσικὸν ζήτημα. Διότι διὰ τὸν μαθητὴν οὐ δημοτικὸν σχολεῖον μέχοι μὲν τῆς Εὑρώπης ήταν τάξεως ικανεῖ πληρότερα αὖ πυρὸν τῆς λαούμενης, η δημοτικὴ αὕτης γλῶσσαι· εἰς δὲ τὴν Εὐρώπην καὶ σὺν ταῖς δὲν δρειδοῦνται εἰκῇ δόλιγαι λόγιαι λέξεις ἀνθιστάμεναι εἰς τὸν επαταλασμόν, καὶ δὲ ἀριθμός των ἐλαττώνεται ἀρκετά, ν συλλογισθῶν ὅτι πολλαὶ εἴσι αὐτῶν, ἀναγόμεναι δίως εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἔχουν τὰς διντοστοίους των πανελλήνιους δημοτικὰς λέξεις. Κατὰ τὰ 4 ωρῶν ταχαρά τοι διαβάσαι τοῦτον τὸν έξετασθινόν λέπτομερέστερον, πλουτισθῶν καὶ συ-
τηματοποιηθοῦν αἱ παροστάσεις, τὰς δποίας φέρει τὸ άιδιν ἀπὸ τὸ σπίτι του. Μὲ τὴν γλωσσακαλίαν
α ἐξηψωθῆ ὁ μηχανισμὸς τῆς γλώσσης, τὴν δποίαν
τεχεῖς ηδη τὸ παιδί, εἰς συνειδητόν, καὶ ψήλη μάθῃ νὰ
τοδιδῷ γραπτῶς καὶ νὰ ἀναγνωσκῃ τὸ γνωστόν του
πατρικὸν λόγον.

Τίποτε δέν θὰ ἀνατρέψωμεν, θὰ φροντίσωμεν μόνον, στε οἱ ἐλάχιστοι ἰδιωτικοὶ ὡς πρός τὸ τυπικόν, τὸ ξικὸν καὶ τὴν φωνητικήν, ὅπου ὑπάρχουν, νὰ ἀντιτασταθοῦν μὲ τὰ ἀντίστοιχα πανελλήνια δημοτικά ὅγας π. χ. θὰ γίνῃ ὅταν, τὸ σκύλ—σκυλί, οἱ μῆραι—*μετέρες*, τὸ ἥμασταν—*ἥμαστε*, ὁ κύρως—*πατέρας* κλπ. καὶ οἱ κληνόνται τὸ σκύλι—τὸ σκυλιοῦ, ὁ πατέρας—*τοῦ πατέρα* κλπ. Αὐτὴν είναι ἡ μετάβασις ἀπὸ τὰ τοπικὰ ἰδιώτα εἰς τὴν ταχιδένιαν Κοινωνίαν.

Η γλωσσική διδασκαλία κυνουμένη πάντοτε έντός γνωστοῦ υλικού καμίαν δυσκολίαν δὲν θὰ φέρῃ, ώστι τοῦ μαθήματος αὐτοῦ θὰ ἐλαττωθοῦν εἰς τὸ ιχιστον, ἐπομένως θὰ μένῃ καιρός, καὶ καιρός πολὺς, τῇ την ἔξεταισι τῶν πραγμάτων. Ἐπειδὴ τὰ περισσό-

τερα σχολεῖα εἶναι τετρατάξια, καὶ ἡ γενικὴ ἐπιθυμία νὰ γίνουν ἔξατάξια εἶναι, καὶ θὰ είναι δυστυχῶς ἐπὶ πολὺ, ἀδύνατον νὰ ἐπτηρωθῇ διὰ τὰ οἰκονομικά μας κάλια, καλὸν είναι να τονισθῇ καὶ πάλιν ἡ γνώμη, τὴν ὁποίαν ἔξεδήλωσαν διὰ τοῦ τύπου μερικοί συναγωνισταί μας (ἰδ. Τοπάλη «Ἀθῆναι» 22 Τονισμ., «Ιδα» «Ἀκρόπολις» κλπ.): εἴναι ἀπόπτωτον ~~π~~καὶ ἐγκληματικών νὰ βασανίζωνται μὲ τὴν δῆθεν ἐκμάθησιν τῆς καθαρεύοντος δοσού μαθηταὶ φοιτούν εἰς τετρατάξια μόγον σχολεῖα.

Διότι, καθώς είδουμε, ούτε τήν γλῶσσαν αὐτὴν μαθαίνουν, ούτε πασσείβονται κάνω μὲ δόλιγα στοιχεῖα της, ούτε πρακτικὴν ἀλλήν μόρφωσιν ἀποκτοῦν, ἀλλὰ πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον μορφωμένοι καὶ φεύγουν παραμορφωμένοι, χωρὶς νὰ είναι εἰς θέσιν νὰ γράψουν, ούτε νὰ διαβάσουν δύο λόγια. Διὰ τοὺς ἀποφοίτους ὅμιλος τῶν ἔξιταξίων δημοτικῶν δὲν συμβαίνει τὸ αὐτό. Ἐδῶ δυστυχῶς είναι ἀνάγκη, πρὸς τὰ παρόν, ἐφόσον δῆλος ἔξακολουθεῖ τὸ κάσμα μεταξὺ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου, νὰ διδαχθῇ ἡ καθαρεύουσα, διότι αὐτὴ «ἄποτελετ σήμερον τὸ ἐπίσημον καθεστώς αὐτοῦ». Καὶ θὰ τὴν διδαχθῇ ὁ μαθητής τοῦ προτύπου Δημοτικοῦ Σχολείου, ἀν̄ ἦσαν τότε ἔχη φροντίσει δὲ καὶ Χατζήδακις ἢ δὲ κ. Σπιάς. Σπιάς τοις διδικτοῖς νὰ μᾶς καθορίσῃ τὴν μορφὴν της καὶ μᾶς δώσῃ τὸν γραμματικὴν! Ἐνόσῳ ὅμιλος δὲν γίνεται τοῦτο, διαμορφωταὶ ἰδρυται τοῦ Προτύπου! Ποια ἡ διαφορὰ μὲ τὰ ἐπίσημα σχολεῖα μας; Ἐκεῖ γίνεται ἡ προστάθμεια νὰ ἐκβληθῇ τούλαχιστον ἡ ἀρχαία καὶ νὰ διδάσκεται μόνον ἡ καθαρεύουσα: ἐδῶ ἀντὶ τῆς καθαρεύουσῆς ἡ γλῶσσα τοῦ Ἐναγγελίου! Ἐτσι πάλιν σκοπὸς τοῦ σχολείου γίνεται ἡ γλῶσσα καὶ μία γλῶσσα δυσκολωτέρα! Φυσικά θὰ ἥτο ἀσύγκριτον προτιμεῖσθε, ἐάν ἡδηνάμεθα εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον νὰ περιορισθῶμεν μόνον εἰς τὴν λαλουμένην ὑπὲρ μᾶς ἔμενε τότε περισσότερος καιρὸς διὰ μεγαλειόρων θετικῆς μόρφωσιν τῶν μονήτων. Δυστυχῶς ὅμιλος τὸ πρόγαματα καὶ ἡ ἐπίσημος πολιτεία δέν μᾶς τὸ ἐπιτρέπει πουν ἀκόμη. Ἐφόσον λοιπὸν εἰμεθα ἀναγκασμένοι νὸν πληρώσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν λογίαν παράδοσιν τῶν φόρον, ποῦ ἐπέβαλον ἴστορικοι καὶ ψυχολογοὶ κοι λόγοι θάντονούμασιν, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ τὸν πληρώσωμεν μὲ δοσὸν τὸ δυνατὸν μικροτέραν ζημιάν. Εἰς τὰ σχολεῖα μας δὲν μαθαίνει τὸ παιδὶ τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν καὶ διὰ τοὺς λόγους, ποῦ ἀναφέρομεν παραπάνω, ἐπειδὴ δῆλος δὲν ὅμιλεῖται αὐτῷ, καὶ ἀκόμη, διότι ἀπὸ κανένα ἔως τώρα δὲν ὠδισύνη ἡ γλῶσσα αὐτῆς ἀλλὰ είναι διάφοροι καὶ ποικίλι φάσεις γλωσσησικάτη κυματινούμενον διαρκῶς μεταξὺ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς δημοτικῆς. Ἐνόσῳ δὲν μᾶς δίδεται ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς ὁ καθορισμὸς τῆς μορφῆς καὶ ἡ γραμματικὴ τῆς καθαρεύουσῆς, ἐπειδὴ δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ἡ συνείδησί μας νὰ ὁնτωμεν τὸ παιδὶ εἰς τὸν γλωσσικὸν αὐτὸν κυκενῶντα τὸν διατακτικὸν αὐτόν, καὶ δὲν εὑνίσκομεν που θενά ἀλλοῦ τὸ ἀπαραίτητον πα σιῶ, θὰ διδάσκωμεν τὸ παιδὶ εἰς τὴν Επν καὶ Γην τάξιν τοῦ σχολείου μας ἐπαραλλήλου πρὸς τὴν λαλουμένην καὶ τὸ Ἐναγγελίου Θό τὴν διδαχθῆ, ὅπως διδάσκονται αἱ νεκραὶ γλῶσσαις διώπως τὸ Μαρμάνοποντο π.χ. διδάσκοται τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικά. Θά την μάθῃ διὰ τῆς συγχρίσεως, διότι θὰ ἔχῃ ἡδη τεθῇ ἡ ἀπαραίτητος διὰ την σύγχρισιν βάσις. Μὲ τὴν μεθόδον αὐτήν, ἐνῷ ἀφ' ἐνὸς θὰ ἀποφύγωμε τὴν ἀποξένωσιν τοῦ σχολείου ἀπὸ τὴν ξωήν καὶ τὴν σαλατοποίησιν, ποῦ φρέσι εἰς τὸν παιδικὸν ἐγκέφαλον ἡ ἀμέσως ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν διδασκαλία τῆς καθαρεύουσῆς, ἀφ' ἐτέρου, ἐντὸς δύο ἐτῶν, μὲ τας αὐτὰς ὁρας. τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας, δοσαι χρειάζονται

στημερον εις τα σχολεια μας θα κατορθωσει το παιδι
οχι μινον να μανευη, αλλα να καταλαμβάνη καλα και
ερμηνεύη το Εύαγγελιον του. Τότε θα ζητησωμεν δ
απόφοιτος της Γης ταξεων του Προτίτου Αημοτικού
να υποστη τας απολυτηρίους έξεισισεις του εις την
Γην ταξιν των κοινών δημοτικῶν σχολείων. Άν δε δ
μαθητής μας δέν κατέχῃ τόσουν τας προσωπικάς, οσον
και τας γλωσσικάς και τας άλλας γνώσεις, που άπαιτει
το επίσημον πρόγραμμα του Υπουργείου, άς κλεισουν
το σχολείον μας. Αντά ώς πρός το αυθήντηρον Δημο-
τικῶν Σχολείον.

Καθώς, βλέπετε, ή ἐπίσημος γλῶσσα μας, δηλ. ή ἐθνική μας ἑνότης, δὲν κινδυνεύει καθόλου ἀπὸ τὴν Ἰδρυσιν τοῦ σχολείου μας. Διότι εἰς μὲν τὰ συνήθη τετρατάξια σχολεῖα τὸ παιδὶ δὲν μανθάνει αὐτὸ τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν ἀπολογεῖται τίποτε. «Ωστε, ἀν ὑποθέσωμεν, διτὶ οκοπός μας ἡτο νὰ δάσωσμεν τὸν τύπον τοῦ τετρατάξιου δημοτικοῦ, ἀν καὶ εἰς αὐτὸ δὲν θὰ ἐδιδάσκετο ὁ μαθητής μας τὴν καθαρεύουσαν, μόλια ταῦτα δὲν θὰ ἀπειλούσε τὴν ἐθνικήν μας ἑνότητα μεγαλύτερος κινδύνος ἀπὸ αὐτῶν, ποῦ ἐπαπειλεῖται ὅτι τὰ συνήθη τετρατάξια. Πρέπει νὰ προσθέσετε μόνον μίαν μεγάλην διαφοράν. Ἐνῷ ἔκει δὲν μαθαίνει τὸ παιδὶ οὔτε νὰ γράφῃ, οὔτε νὰ διαβάζῃ, οὔτε τίποτε ἄλλο ὠφέλιμον, ὁ ἴδιος μας μαθητής θὰ ἤξερε τὸν υἱόλαχιστον καὶ νὰ γράψῃ καὶ νὰ διαβάζῃ, ἀν τοῦ ἐδίδοντο τὰ κατάλληλα βιβλία, καὶ ἀκόμη κατί περισσότερο: θ' ἀπέκομιξε γνῶσεις χρησιμούς διὰ τὸν προκτικόν του βίον.—

Ἐπειτα εἰς τὰ ἔξατάξια συνήθη δημοτικά εἰδαμε τί μαθαίνουν ἀπὸ τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν μικρὸν ἀριθμὸν λέξεων καὶ τύπων, ἀρκετὸν διὰ τὴν ἀπόδοσιν ἑνὸς Αἰσωπείου μύθου, ποῦ ἀνεκοινώθη προηγουμένων διὰ τῆς καθαρευούσης. Καὶ ἐδὴ δὲν ἔρουν οὔτε δυὸ λόγια νὰ γράψουν, οὔτε διαβάζουν ὅπως πρέπει. 200 βέβαια λέξεις καὶ ὀλίγοι τύποι δὲν εἶναι γλῶσσα· ὁ μηχανισμός της τοὺς εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος, καθὼς εἰδαμε παραπάνω. Ὁ ἀπόφοιτος ὄδιμος τῆς τῆς τὰξεων τοῦ Προτύπου, θὰ κατέχῃ ἀσυγκρίτως μεγαλύτερων ἀριθμοῦν λέξεων τῆς καθαρευούσης, θὰ καταλαβάλῃ τὸ Εὐαγγέλιον του, καὶ ὁ μηχανισμός τῆς γλώσσης αὐτοῦ θὰ τοῦ εἶναι ὀπωσδήποτε συνειδητός. Δὲν θὰ εἶναι βέβαια εἰς θέσιν νὰ γράψῃ τὰς καθαρευούσας, θὰ δύναται ὅμως νὰ διαβάξῃ ἀπλά, διτὶ γνωρίζει, καὶ θὰ γρωτίζῃ πολλά, νὰ διαβάξῃ ὅπως πρέπει τὰ βιβλία, ποῦ θὰ γραφοῦν ἐπίτιμες γι' αὐτὸν καὶ για τὸν λαόν, καὶ αἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ ἄλλα φυλλάδια θὰ ἔχουν καὶ τοὺς ἴδιοκύς μας ἀπόφοιτους ὡς ἀναγνώστας, μὲ τὴν διαφοράν, διτὶ αὐτοὶ θὰ κρίνουν ὅπως δήποτε οἱ διαβάζουν. Ἐπομένως ἀν κινδυνεύῃ ἡ καθαρεύουσα, δηλ. ή ἐθνική ἑνότης, μὲ τὰ ἔξατημα ἔξατάξια σχολείο, πολὺ ὀλιγάτερον θὰ κινδυνεύῃ μὲ τὸ ἴδιον μας ἔξατάξιον ὁ κινδύνος δὲ αὐτὸς γίνεται ἀσυγκρίτως μικρότερος, ἀμα συλλογισθῶν διτὶ ὁ ἴδιος μας ἀπόφοιτος θὰ καταλαβάλῃ τὸ Εὐαγγέλιον τουν ἐκτὸς ἀν δικίνυνος μελλή νὰ προδοθῇ ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κρίσεως τοῦ παιδιοῦ καὶ τὴν πραγματικὴν μορφωσίν του. Ἐάν ἐπόκειτο νὰ προχωρήσωμεν εἰς τοὺς ἀπόφοιτους τῶν γυμνασιακῶν τάξεων τοῦ σχολείου μας, οὔτε σκιὰν πλέον ἀπὸ κινδύνου τῆς καθαρευούσης δηλ. τῆς ἐθνικῆς μας ἑνότητος, δυνάμενα νὰ διαιρέσιν. Διότι αὐτοὶ, ἀφοῦ θὰ κατέχουν τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν ὅμιλους μέννην, φυσικά θὰ κατέχουν καὶ θὰ δύνανται νὰ χειρίζωνται ὀλας τὰς φάσεις τῆς καθαρεύουσῆς ἀπὸ τῆς συνθετωτέας τοῦ κ. Μιστριώτου μέχρι τῆς ἀπλῆς του Βικέλα. Κινδύνον πραγματικὸν θὰ διατρέχῃ τότε οὐχὶ ή γλῶσσα, ἀλλὰ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς καθαρεύοντας συγγραφεῖς. Διότι η κρίσις καὶ η καλαύσθησια τῶν μαθητῶν θὰ ἔχῃ ἀναπτυχθῆ τόσον, διτε θὰ εἶναι εἰς θέσιν δχι μόνον νὰ διαβάξουν, ὀλλὰ καὶ νὰ καταλαμβάνουν τοὺς λόγους π. χ. τοῦ Μιστριώτου η πολλῶν ἐφημερί-

είναι εἰς τὴν θέσιν του : Τὸ χρῶμα, τὰ δέντρα, τὰ βουνά, μὲ ἐπιμέλειαν καὶ εἰλικρίνειαν ἔργασμένα. Οὐ κ. Μποκατούμπης θὰ μποροῦσε νὰ εὐχαριστήσῃ κ' ἐμένα ἀν δῆμην περισσότερον ἔλευθέραν τὴν ψυχήν του. Εἶναι φύσει καλλιτεχνική βέβαια. Ἀλλὰ τὴν ψυχήν του τὴν κρατεῖ σκλαβωμένην. Τὸν ἀπασχολοῦν αἱ λεπτομέρειαι πολὺ. Καὶ ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι δὲν εἶναι ἀναγκαῖα στοιχεῖα εἰς τὴν τέχνην. Ἡ φύσις πρέπει νὰ περιοδίζεται μέσα εἰς τὰ δρια τῆς τέχνης.

Προσπαθῶ λοιπὸν νὰ ἴδω τι αἰσθάνθηκε δὲ ζωγράφος, διαν ἔξωγράφισε τὴν εἰκόνα του. Δὲν τὸ κατορθώνω. Πταιώ ἔγω; Πταιει ἔκεινος; Πταιει ὁ τόπος ποὺ εἰδε; Ο τρόπος ποὺ ἔξωγράφισε; Τίποτε ἄλλο;

Νὰ σᾶς τὸ εἴπω λοιπόν : Ο κ. Μποκατούμπης εἶναι ἔνας ἔγωιστης. Ἐγωιστής μὲ τὴν καλήν σημασίαν. Φυλάττει διὰ τὸν ἑαυτόν του τὴν συγκίνησίν του καὶ δίδει αἱ ἐμάς ἔκεινο ποὺ εἰδε; Μᾶς δείχνει τὴν τέχνην του τὴν ζωγραφικὴν μόνον. Καὶ τότε δὲν ἔχω πιά νὰ εἴπω ἄλλο.

K. M.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ

10. Ιανουαρίου. — Ἡ Βουλγαρία ἐπιστρατεύεται δοχιλάδες ἔφεδροι καλοῦνται τὴν ἀνοιξιν ὑπὸ τὰ ὄπλα ἔκφράζονται φύσιοι διασαλεύσεως τῆς εἰρήνης. — Οι νεότουρκοι σκέπτονται νὰ διαλύσουν τὴν ὅθωμανικήν βουλὴν καὶ νὰ ἀνακηρύξουν δικτάτορα τὸν Σεφκέτ πασᾶν. — Γενικὴ ἐπιστράτευσις ἐν Τουρκίᾳ στρεφομένη καὶ κατὰ τῆς Βουλγαρίας αἱ διαπραγματεύσεις πρὸς συνομολόγησιν ἐμπορικῆς συμβάσεως μεταξὺ Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας διεκόπησαν δριστικῶς ἐπεκτείνει καὶ ἀντιβουλγαρικὸν μπούηστάς ἐν Τουρκίᾳ.

11. Ιανουαρίου. — Σύλληψις τοῦ συνταγματάρχου κ. Δαπαθίωτου, ἐναντίον τοῦ δρόποιού ἡγεόθησαν ὑπόνοιαι διὰ δημιούργησης στάσιν συνεννούμενος μετά πολλῶν ὑπαξιωματικῶν, οἵτινες συνήχοντο κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας εἰς τὴν οἰκίαν του ἐπὶ πολὺ τὸ παράσκευαζόμενον κίνημα ἀποδίδεται εἰς δυσαρεσκείας τῶν ὑπαξιωματικῶν ἐξ ἀφορμῆς τῆς μη εἰσαγωγῆς τῶν ἐπιτυχόντων ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν Σχολὴν ὁ ὑποστράτηγος κ. Κωνσταντινίδης ἐτέθη εἰς διαθεσμούτητα. — Ἡ κυβέρνησις σκέπτεται, ὅπως διὰ καταλλήλου νομοθετήματος χρησιμοποιῆται διάδοχος εἰς τὸν στρατόν.

12. Ιανουαρίου. — Ἐκ τῶν ἀνακοίσεων δὲν ἔξαγεται τὶ ἐνορκοποιητικὸν ἐναντίον τῶν συλληφθέντων δ. κ. Δαπαθίωτος ἀπελύθη, θὰ παραπεμφθῇ εἰς ἀνακοίτικὸν συμβούλιον κατηγορούμενος διὰ πράξεις ἀντιπειθαρχικᾶς μερικοὶ τῶν συλληφθέντων ὑπαξιωματικῶν ἀπελύθησαν.

13. Ιανουαρίου. — Ἀνεχώρησεν ἔρχομενος εἰς Περιφρά διὰρχηδὲς τῆς δργανωτικῆς τοῦ στρατοῦ μας ἀποστολῆς, Γάλλος στρατηγός Ἐντοῦ.

14. Ιανουαρίου. — Οἱ Νεότουρκοι ἐπιζητοῦν προσέγγισιν μετά τῆς Ἐλλάδος. — Ἡ Τουρκία ἔδωσε διαβεβαιώσεις ταχείας ἱκανοποίησεως τῆς Ιταλίας. — Ἀγγέλλεται διὰ χθές ἀπέθανεν διὰ δάσημος φιλέλλην σερ Κάρδολος Δίλλε.

15. Ιανουαρίου. — Οἱ περὶ τὴν Πύλην ἐκφράζουν φύσιοι ἐπικειμένων γεγονότων ἐν τῇ Βαλκανικῇ κατὰ τὴν προσεχὴ ἀνοιξιν. — Ἡρξετο διελανειακὸς πόλεμος μεταξὺ Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας. — Ἀγορά τουρκικῶν μεταγγυιῶν ἐν Γερμανίᾳ. — Οἱ Ρουμανοῦν ἔξεργασαν ἐπιθυμίαν συμφιλιώσεως μὲ τὴν Ἐλλάδα. — Θρίαμβος τοῦ νέου ἔργου τοῦ Στράους ἐν Δρέσδῃ «διπλότης τῶν ὁδῶν».

16. Ιανουαρίου. — Κατ' εἰδῆσεις ἐπιβεβαιουμένας καὶ ἐπιόμως οἱ Βουλγαροὶ βουλευταὶ ἔξεφρασαν ἐπιθυμίαν, ὅπως προσεχῶς ἐπισκεφθοῦν τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀνταποδώσεως τῆς ἐπισκέψεως ἐκ μέρους τῶν Ἐλλήνων βουλευτῶν εἰς Σόφιαν. — Ἐπανήρχισαν αἱ μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Τούρκων διακοπεῖσαι δια-

πραγματεύσεις πρὸς σύναψιν τῆς ἐμπορικῆς συνθήκης.

17. Ιανουαρίου. — Οἱ Δροῦσοι κατεδαμάσθησαν ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων. — Διαμαρτυρίαι τῆς Πύλης παρὰ ταῖς Δυνάμεσιν διὰ τὴν ἀποστολὴν ἐν Εὐρώπῃ τῆς Κορητικῆς ἀποστολῆς ἀνακοίνωσεν τῆς Ἐλληνικῆς καὶ Κορητικῆς κυβερνήσεως διαφεύδει τὸ πιστανὸν τοιαύτης ἀποστολῆς. — Άλι δοκιμαὶ ταχυτήτος τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας ἀνωτέρας τῆς προσδοκιμήνες.

18. Ιανουαρίου. — Ο Τουρκικὸς στρατὸς νικᾷ τοὺς Βεδούινον. — Διαθρυλεῖται διπλωματικὴ σύμπτροιξις Σερβίας, Ἐλλάδος καὶ Βουλγαρίας. — Ἀφίχθη ἡ γαλλικὴ στρατιωτικὴ ἀποστολὴ ὑπὸ τὸν Ἐντοῦ.

19. Ιανουαρίου. — Κατ' ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν τοῦ Βουλγαρικοῦ Πρωτοτορείου οἱ Βούλγαροι φοιτηταὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπισκεφθοῦν κατὰ τὸς ἔσοτάς τοῦ Πάσχα τὸν Ἀθῆνας.

20. Ιανουαρίου. — Ο πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐπεσκέψθη τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἐπιδειξας ἐνδιαφέρον διὰ τὰ φλέγοντα ζητήματα, τὰ ἀφορῶντα τὸν Ἐλληνισμόν, τὸ πρᾶγμα σχολιάζεται ὑπὸ σύμπαντος τοῦ Τουρκικοῦ τύπου. — Οἱ τροχιοδρομικοὶ ὑπάλληλοι εὑρίσκονται ἐν ἔξεγέσει διὰ τὴν ἀπόλυτην τινῶν ἐκ τῶν συναδέλφων των ἀπειλεῖται ἀπεργία.

21. Ιανουαρίου. — Οριστικὴ δῆμης Πύλης καὶ κομιτάτου κατίζονται τὴν κρατοῦσαν πολιτικὴν τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως. — Ἐπιδείνωσις τῶν Ἀροβίᾳ. — Ο Πατριάρχης ἀντεποσκέψθη τὸν Ἀγγλον πρεσβευτὴν, παρ' ὃ ἐγένετο δεκτὸς μεθ' ὀλων τῶν τιμῶν. — Εἰς τὸ συμβούλιον τὸ συσταθὲν διὰ τὴν ὑπόθεσιν Λαπαθιώτου ἐτέθη τὸ ἐφότημα, διὸ ὑπάρχῃ λόγος νὰ τεῦχῃ ἀντεπαγγέλτως εἰς ἀποστολὴν ὑποχρεοῦται νὰ συγέλθῃ ἐντὸς 8 ἡμερῶν, ἵνα ἀποφανθῇ. Κατόπιν νικετεούντης συνελεύσεως οἱ τροχιοδρομικοὶ ὑπάλληλοι ἐπέρυξαν ἀπεργίαν. Δευτέρᾳ ματαίωσις ἀπαρτίας ἐν τῇ Βουλῇ.

22. Ιανουαρίου. — Τὴν λεγαρεῖται διὰ αἱ συνεννοήσεις μεταξὺ Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας κατέληξαν εἰς παρατασιν τῆς καταγγελλείσεις ἐμπορικῆς συμβάσεως ἐπὶ ἐν τοῖς οὐτών ἀποσοβεῖται διὰ πεληνθεὶς μεταξὺ αὐτῶν τελωνιακὸς πόλεμος.

23. Ιανουαρίου. — Εν μέσῳ πλήθους λαοῦ σύμμερον ἐγένετο ἀγόρευσις τοῦ κ. Μιστριώτου ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὸν μαλλιαρδὸν καὶ ὑπὲρ ἐπιδόσεως αἱτησεως εἰς τὴν Κυβερνήσιν, διὸ ἡς νὰ συνιστᾶται ἡ καθιέρωσις διειδικῆς διωτάξεως ἐν τῷ Συντάγματι τῆς ἀρχαίας Ἐλληνικῆς γλώσσης, ὡς ἐπιστολοῦ γλώσσης τοῦ κράτους τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ λάβῃ διαστάσεις διὰ πολλοὺς λόγους.

24. Ιανουαρίου. — Λήξις τῆς ἔξελέγξεως τῶν ἐκλογῶν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἐκλογὴ ὡς προέδρου αὐτῆς τοῦ κ. Στράους.

ΑΒΓ.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος, Ἀθαν. Εύταξίου. Ἀθῆναι, τυπογρ. «Ἄργης» Ἀδ. Α. Παπασπύρου.

Πρόχειρος ὑποτύπωσις μεταρρυθμίσεως τῆς Ἐλληνικῆς Πολιτείας ὑπὸ Ἀνδρέου Ν. Σκιᾶ. Ἀθῆναι, τυπογραφεῖον Π. Δ. Σακελλαρίου.

Σενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα, μετάφρ. Κ. Βάροντη. Ἀθῆναι, Βιβλιοθήκη Γ. Φέση ἀρχ. Ἐλλην. συγγραφέων δρ. 2.50.

Ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου, Ernest Haeckel, μετάφρ. Ἀνδρ. Π. Φαρμακοπούλου. Ἀθῆναι, ἐκδοτ. οἰκος Γ. Φέση, δρ. 2.

Ἐκφυλισμός, Μάξ Νορδάου, μετάφρ. Ἀγγέλ. Βλάχου. Ἀθῆναι, ἐκδοτ. οἰκος Γ. Φέση, δρ. 2.

ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΕΤΟΣ Ε'

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ 3^η ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1910

ΠΛΑΘΗΤΙΚΟΝ

Ταμεῖον καὶ Τεάπεται.	Δρ. 1,943,045.28	Κερίδαιον μετοχ. διηρευμένον εἰς 60,000 μετοχ. Δρ. 6,000,000.—
Διάφεν εἰς έντελος δικαιορεύσων		Κερίδαιον αποδεκτός τακτικού Δρ. 24,485.35
δικαιονῶν καὶ κεμπαγεύματων Δρ. 3,020,456.75		Κερίδαιον ἀποδεκτός τακτικού Δρ. 24,485.35
· Αραικτοί λογαρασμοί εἰπ. ἐνε-		· Β. ξεναγίας 1910 ..... » 2,647.05
χρεως κεμπαγεύματον ..... » 742,700.85	> 3,763,137.60	· Επαγκτονός ..... » 2,647.05
Συγγαλλάγματα καὶ γραμμάτια ἐν καρτοφύλακοι ..	> 2,307,423.95	Λαιον προσείας ..... » 12,000.— » 39,132.40
Περιεργήσεις συντριβών αποδεξίεων (ἀποδεξίεις ἐν καρτοφύλακοι) ..	> 314,989.83	Καταθέσεις ταμευτηρίου ..... » 4,821,925.20
Περιεργήσεις μισθοδοστῶν λεπτοφράνη μέσης	> 44,896.04	Καταθέσεις πολινετεῖς καὶ ἐν ὅψει ..... » 3,332,577.48 » 8,173,802.68
ἔκπατοι μετρητοίς (ἀποδεξίεις ἐν καρτοφύλακοι) ..	> 770,796.50	Διάφορος Ηλεκτρικοῦ λορραισμοῦ ..... » 3,229,228.85
Δάνεια εἰπ. ἐνεργήσεως χρεων, καστημάτων καπτ.	> 826,500.50	Κομισταὶ γερμανιῶν ..... » 16,404.85
Διάφοροι λογαριασμοὶ ἡγιανημένοι ..	> 4,500,000—	Μερισματα μέτρα σημερίνεται ..... » 1,983.90
· Διάφοροι λογαριασμοὶ καὶ ἐνεργήσεις ἀπαιτή-	> 198,897.91	Μέρσμα διστοιχοῦ Β. ξεναγίας 1910 ..... » 45,000.—
σεων Δημοσίου ήσαφαι μέτρα καὶ δι. ὑποθήκης	> 36,667.75	Κέρδη καὶ Ζημία. Υπόκλιουν αριθμετον διὰ τὴν ἐποκεντηρίου εξαμηνίου ..... » 4,161.73
Μετοχαὶ Αυτοτυπων μήτρα ἐκδόθεισαν 45,000 μετ.	> 551,817.20	
Κερίδαιο Τραπέζης, δίδος Παραποτηγίου ..... »		
Χρηματογραφα ἐν γένει, ίδιων διμοδοτα. Εθνι-	> 2,115,304.65	
κῶν διατάξεων εἰς Χειρονό. .... »	> 46,561.50	
Μερισματα καὶ τοκομερία ἐν μέρει. .... »	> 11,685.80	
Τροφιμάτια εἰσπειρακτέα διὰ λογαριασμοῦ τεκτον.	> 77,989.90	
· Εξοδα ἐγκαταστάσεως (ίδιως ἀξια χρηματοκιβωτ.)		
	Δρ. 17,509,714.41	Δρ. 17,509,714.41

ΑΝΤΙΠΑΡΑΒΟΛΗ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ 1909 ΠΡΟΣ ΤΟ 1910

Καθ' ὅλον τὸ έτος 1909 ἐνηργήθησαν καταθέσεις πασοῦ. .... »	Δρ. 15,181,964.42
» » » 1910 » » »	
Τὸ ὑπόλοιπον τῶν καταθέσεων ἐν συνόλῳ κατὰ τὸ τέλος 1909 ἀνήγειτο εἰς. .... »	» 18,692,903.45
» » » 1910 » » »	
· Η κατηγορίας τῆς ζητησίας περιεπιστρέψεως τῶν διαφόρων μερίδων ἐνεργητ. καὶ παθητ. ἀνήγειτε κατὰ τὸ 1909 εἰς » 5,818,020.05	
» » » 1910 » » »	
Εξοδα ἐγκαταστάσεως (ίδιως ἀξια χρηματοκιβωτ.)	
	Δρ. 17,509,714.41

· Άπλο τόκους δενειλογίου. · Έπειχέρω φερματοράφων Δρ. 105,383.90	
· διάφορα μερίδη, ίδιας τοκομερίδια κεντρα-	
τηράνω ..... » 74,459.85	
· προεσφρήματα γραμματισμον καὶ συγκέντων » 69,686.—	
· σφρημάτων ἐπιγεγραφών καὶ πανεύπολιν, κο-	
· τόκους διετέλων εἰπ. εγεργεθεὶς φέρεταιν ..... » 33,250.20	
· πολεοξεφρήματα ἀποδείξεων συγκέντων ..... » 19,201.72	
· ενόικια κτήματος Πραστεΐης ..... » 9,107.10	
· τόκους λογαρασμῶν γηγενημένων ..... » 3,328.90	
· προεξεφρήματα ἀποδείξεων μεσοδιοδοσιών ..... » 2,255.60	
· κέρδης ἐκπανδύσεων ..... » 1,919.89	
· διπλίσιον καθημάν Α. εξαμηνίας 1910 ..... » 3,151.12	
Κεφαρά κέρδηρην παραθέσεων ..... » 65,513.55	
» τόκους Καταθέσεων ..... » 38,025.05	
» τόκους Ηλεκτρικῶν λογαρασμῶν ..... » 56,408.60	
» Διατήθηκεν διά. την παρούσαν εξομετρίου. .... » 4,161.73	
Κεφαρά κέρδηρην παραθέσεων διὰ τὴν εξομετρίου. .... » 4,161.73	
	Δρ. 321,744.28
	Δρ. 321,744.28

ΔΙΑΝΟΜΗ ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ Β'. ΕΞΑΜΗΝΙΑΣ 1910 ΔΡΑΧΜΩΝ 56,408.60 ΩΣ ΕΠΕΤΑΙ:

Εἰς μέρισμα δικαιοικού Β'. ξεναγίας 1910 ..... »	Δρ. 105,383.90
· Εκ τοῦ ἄγνωτωρ μερισματος τῶν δραχμῶν 56,408.60:	
α') διὰ φόρου Δημοσίου 5% ἐπι Δραχμῶν 53,35.10 Δρ.	2,416.75
β') διὰ καρτερότητος 2% ἐπι τοῦ μερίσματος 15,000 μετοχ. Δρ. 45,918.35 Δρ.	918.35
γ') διὰ φόρου Δημοσίου 5% κατὰ τὸν νεαρὸν ἐπι τοῦ ἀποθετοῦ παταραίτον Δρ. 2,647.05 Δρ.	132.35 » 3,467.45
· Εκ τοῦ ἀποτελοῦντος παταραίτον μερισματος.	
α') διὰ κεφαλ. διπλ. τοκτ. τοκτ. 5% κατὰ τὸ ἀρθρον 50 τοῦ Καταστατικοῦ » 2,647.05 Δρ.	2,647.05
β') διὰ ἀμοιβής 4. Συμβολίου 10% κατὰ τὸ ἀρθρον 50 τοῦ Καταστατικοῦ » 5,029.40 Δρ.	5,029.40
· Εκπιστογοναὶ δρ. 5,292.10 τοῦ πρόσων Δημοσίου 5% τοῦ της ἀμοιβῆς τοῦ 4. Συμβολίου Δρ. 5,292.10. Δρ.	264.70 » 7,941.15
Μερισματα δραστικῶν, εξομετρίων καθαρέων, γητού καθαρούμενού εἰς τὸ Δημόσιον.	
παδὸς δρ. 3 δρ. εκάστης μετοχῆς ..... » 45,000.—	

Τὸ μέρισμα πληρώνεται:

· Εν. · Αθήνας πατεὶ τῷ Κεντρικῷ Κατατήματι μετὰ τὴν ζημιάσιν τοῦ παρεντος Ισοδηματού μετὸ τῆς Γενικῆς τῶν Μερόγον Συνετελεστῶν καθ' ἡμέραν διετοπομένην ὑπὸ τοῦ Διοκητικοῦ Συμβουλίου.

Εἴσαι δε αποτελλαγμένον τῷ μερισματος καθαρούμενον, ὃς προκαταβήθηται τὸ τέλος της Τεατερίης εἰς τὸ Δημόσιον.

· Εν. · Αθήνας, τῇ 17 Ιανουαρίου 1911

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ

ΔΙΟΝ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ